1

Pac Ignacy

Podstoli W. X. Lit.

1761.

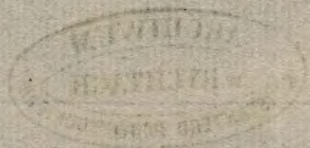
Jasnie Wielmożny Xiążę
Dobrodzieju

do Smirscha

Prawdziwe przywiązanie moie quo feror ku Osobie JWWmy Pana Dobrodzieja sprawuie to we mnie że się odmiałam choć publicis intentum curis JWWmy Pana Dobrodzieja moja litterą interpellare, z niedowiedzieja ucha naszego to principaliter occurrit mi do doniesienia JWWmy Panu Dobrodziejowi że JmćPan Zamiewski Sowity WXL. Stey Smiertelności Uypłacił o który Urząd jako mojej prośbie jakiekolwiek pewnie był musił, gdybym miejsce pewny że JWWmy Pan Dobrodziey będąc na mnie Łaskawy swego czasu w Uyrobieniu de pane bene Meritorum co dla mnie jako Zasłużonych Usług nieumilającego dołożeniu się Swego y pomocy niebędzie Zabawał. Lubo Zas

[illegible]

et pudet et metuo semperq[ue] eademq[ue] precari, ne subeant animo taedia
justa tuo, jednak mam honor Anterius ponowione desi-
deria y prozby moie ponowić, upewniaiąc że beneficia
JWWMPana Dobrodzieja non in sterilem glebam cadent
ale na będące omni Voto et Studio

JWWM Pana Dobrodzieja

Szczyrze Życzliwego y Nayniższego Sługa

Ignacy Pac
Podstoli y M. T. G. W. Ks.

z Wilna
D. 4. Maj 1761.

5

№

Pac Józef.

Kasztelan Żmudzki.

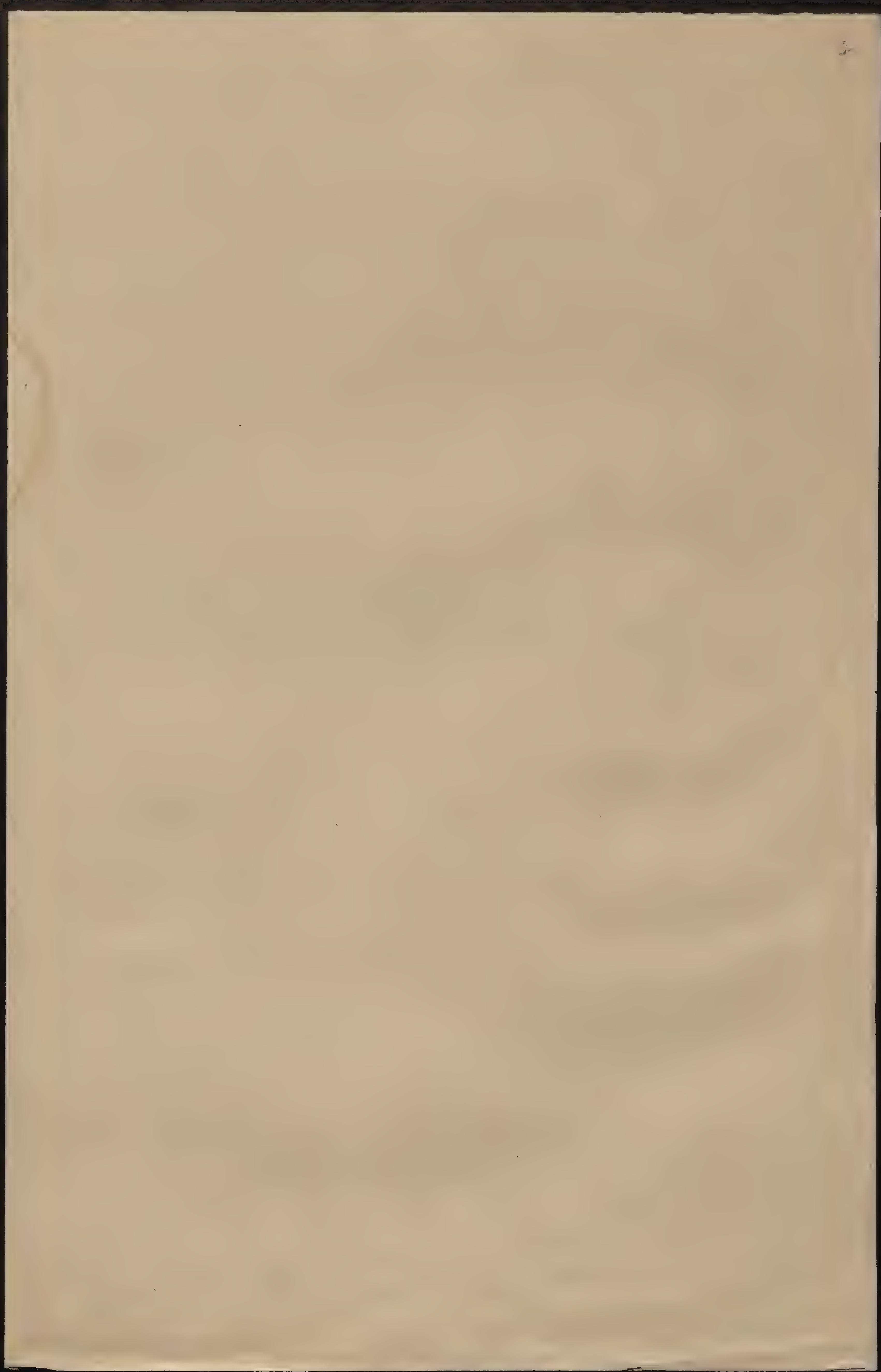
Paszport dla JP. Michała Szyszkiego jadącego do Węgier po wina. Dat. w Rożanie. 4 Januarij — 1757.

Jozef Pac Kasztelan Zmudzki Starosta Feyszanski etc: na Ruzance Deszpudzie Hrabia

Wszem wobec y kazdemu z osobna, komuby otym wiedziec nalezało, osobliwie Jasnie oswieconym Jasnie Wiel: moznym wielmoznym Ichmcm PP: Dziedzicom Dzierzawcom a quocunque Titulo Possessorom dobr, Tudziesz Ichmciom PP: Komissarzom, Ekonomom, Administratorom, Superintendentom Pisarzom, y ich Substitutom Cełł Skarbu Rze: czy Pospolitey koronnym y W: X: Lit: na komorach bedącym, Pozaleceniu usług moich do wiadomosci podaię. Iz posyłam do Wegier Pana Michała Szyszkiego Podczaszego mego dla kupienia na własne moie potrzeby wina. Beczek Szes nascie. Azeby tedy tak do Wegier iadąc, iako też nazad z Węgier z winami powracaiąc, ullo titulo turbowany y za: trzymany niebył. Wiec prosze wszelko wzaiem do oswiadczenia po Dobrach moich podaiących się okazyiach wzaiemney sposobnosci. I na to dawszy Niniejszy Passport moy, dla większey wagi, przy zwyczayney pieczęci własną ręką podpisuię się.
Datt: w Rozance 1757 Mca Januarij Dnia 4.

Jozef Pac
Kasztl: Zmudzki
mp

Zatem Dokumentem Przeprowadził wina beczek 7 y Antał przes komorę Iasliską Mi[illegible]

No

Pac Krzysztof

Kanclerz W. X. Lit.

+

Adm. Rnde in Xo Pr
Amice observnde

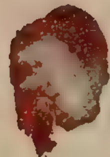
Posyłam List moy pilny do P. Podkomorzego Mozerskiego. Proszę tedy aby WM mu iako prędko dojdzie, zaraz odsyłac go do WM...

[illegible]

w Warszawie 2 febr 1675

Joh Nicholsium
a Dysenium.

Rec 15 Febr. 1670

11

Pac Krzysztof, Kanclerz Wielki Litewski, Fundator Kamedulów w Pożajściu pod Kownem, + 1684.

List do przeora Pożajskiego, z Warszawy 10 Febr. 1675.
(pochodzi z Pożajskiego archiwum.)

No.

№

Pac Michał Kazimierz

Wojewoda Wileński.
Hetman W. W. X. Lit.

72

Jaśnie Wielmożnemu JmPanu Benedictowi Sapiezie Hrabi na Czerei Podskarbiemu Wielkiemu y Pisarzowi Ziemskiemu WXL Memu Mćiwemu Panu y Bratu, a w niebytności JmPanu Andrzeiowi Skorobohatemu Skarbnemu WXL po zaleceniu powolności moich. Michał Kazimierz Pac Woiewoda Wileński Hetman W. WXL. Ponieważ z pomiarkowania w grattensiach JmPana Orzechowskiego z Chorągwiami dwiema Dragonskiemi JmPana Jenerała Artilleriey WXL, y z JmPanem Penkrackim Kapitanem tych Chorągwi, przychodzi dać zaszkody poczynione Dwa Tysiące Złotych, Proszę tedy aby zaraz Assignatią moią Pomieniona Summa, to iest Dwa tysiące Złotych, currenti moneta ad rationem zasług teraźnieyszych Ćwierci pomienionych Chorągwi y JmP. Kapitana, do rąk JmPana Orzechowskiego wyliczona była. Co In rationibus WmMPanu przyięto będzie. Datt w Wilnie d. 12 January Ao 1678.

WmMPana Brat

M. Kazimierz Pac
WW. HWXL

Ao 1679 d. 2 Martii w Grodnie na Seymie productum

[illegible]

Lukomski [illegible] Deputat

[illegible]

[illegible]

Tę Assignatią po [illegible] przy [illegible]
[illegible] przyięte [illegible]

[illegible]

P. Vlatowicz P. Pastowicz z tey Assygnaty
Wyliczcie złp Dwa tysiące y quitancy
JMci Pana Orzechowskie odbierzcie in Actis
15 January 1678

A. K. Skorobohaty Skarbny

Według tey Assignatij odebrałem ze Skarbu WXL
spełna dwa tysiące złotych Polskich w ...
z odebranych kwitnięcie podpisuję się — — — —

Jan Karol z Orzechowa
Orzechowski

Pac Michał Kazimierz, Wojewoda Wileński, Hetman W. Litewski. + 1682.

Assygnacija do Sapiehy, 12 Januaryi 1678.

No. 11.

Nº

Pancerzyński Karol Piotr.

(h. Trzaska.)

Biskup Smoleński

potem

Biskup Wileński.

Na komplanacyi między Pociejami i Puzynami. podpisany X. Pancerzyński jako superarbiter. w Mińsku. 1720.

Między JW. Jm Panem Ludwikiem Konstantynem Hra-
bią na Włodawie y Rużanie Pociejem Kasztelanem
Wileńskim Hetmanem Wielkim W.X.Litt.go swym y Jaśnie
Wielmożney JeyMci Pani Emerencyanny z Warszyckich
Pociejowey Kasztelanowey Wileńskiey Hetmanowey W.W.
X.Litt.go małżonki swoiey zeszłey a JW. Jm Panem Mi-
chałem z Kozielska Puzyną Pisarzem Wielkim W.X.Li-
tt. swym y Jaśnie Wielmożney JeyMci Pani Zofij z Potoka Poto-
ckiey małżonki swoiey także imionami suarum ratifica-
tione Ptentium recipere Contrahentes na Dobrach swoich
cautionem zapisuią z drugiey strony stawaiąc zamienia-
iąca ex Litigijs uspokoy y doskonałe uspokoienie Komplana-
cya za interpozycyą skuteczną JW. Jmciów niżey opisa-
nych Sędziów do Kompromissu delegowanych Oraz z-
przyiacielską Decyzyą w tem niżey opisany sposob. Iż JW.
Jmć Contrahentes certuiące z sobą candido immutabilis
affectus studio a zważywszy oraz Intentionis mutuas Po-
sessy zastawney Dobr Mińska z przyległościami iakoto
JW. Jmć P. Pisarzowi W.X.Litt.go od summy siedmnastu
Tysięcy złłch polskich Kontraktami zastawnymi Partis an-
tecedentis ... roborowanymi na pomienionych Dobrach
Mińsku przez JW. Jmć PP. Kasztelanow Wileńskich
Hetmanow Wielkich Woysk W.X.Litt. assekurowaną JW.
zas Jmść pomienieni Jmć PP. Kasztelanowie Wile-
scy o kalkulacyą prowentow z Dobr Mińska nad intere-
ssem od Summy siedmnastu Tysięcy przewyższaiących tudzież
y desolacyą Pałacu Mińskiego y samych Dobr deteriora-
tio emanantes Agor ... Prawnych Termi-
nach

Ta Sprawa Zobopolna devenit ad decisionem Com:
missorialem et robore oney Zatetey in varijs in:
stantijs Iudicati sententia utqz ad Terminum eductam
per partes Nunc combinantes inquietionum. Mnq Zwazy:
wszy Iidm Iudices Commissoriales aterasz amici Ze
wetowanasi przed tobo swiadectwo tez stron pomie:
nionych Ptentye ad eum amicabilis decisionis JW: Stro:
ny redegerunt finem. Nayprzod ob Publicas Legalita
tes JW. JP. Pisarzowi Nieprzystto Nidzie statum tych
Dobr aterasz aperte patet Ze per incuria administratorow
sq Zrujnowane Za te deZolacya iako y kalkulacyq na
teyze Oraz y Zaszedlsze do dnia dzisieyszego in genere
Zaszodzqce Ptentye JW. Iidm JJ. Pisarzowie WXL. JW.
Iidm JJ. Kasztelanow Witenskich Sumq Originalnq pie
tnastotysiecy Zlotych Polskich kontentuiq, iako Pzenti Con
stanatione Zey Sumy JW Iidm JJ Kasztelanow Witenskich
kwituiq, Tak et autentice coram actis quibusuis intraspa:
tium unius septimane Iidm JW. Iidm Pan Pisarz WXL suo
suo et consortis nomine de contractibus obligatoriis et omnibus
ac universis Ptentionibus ad actum Psentem intercedem:
tibus Iakotez JW JJ. Kasztelan Witensk. suo et Illustris ac
Magnifica Consortis sua podobnie de omni calculatione de:
solatione Bonorum Minsk cum adjacentijs et omnibus tak:
de Ptentionibus Zadney Olaty strona do strony nie rezerw:
wuiqc kwitowacsiq abinvicem sobie przystendur et ad:
approbationes tych kwitow JW. Matzonki swoie oportuno
tuno Tempore coram actis quibusuis autenticis Regni sive M.
Ksttwa stanie assekuruiqc. Cong Zastypse dobr Minska cum
attinentijs te JW. Iidm Pan Pisarz ex nunc JW. Iidm PP Kaszte:
lanow:

ad liberam Oeconomiae eius dispositionem ex possessione wy
puszcza, reserwuiąc sobie do odebrania praesenti complanatio
ne prowenta tych Dobr ad Futurum Festum S. Joannis Baptistae
in anno Decedente venturo Millesimo septingentesimo
vigesimo primo wymienione. do ktorego czasu powinny in rem
JW. Im. P.na Pisarza W.X.Litt. cedere iako to intraty tak z Bro
waru iako y czynsze in quantitate przeszłego Roku od Ludzi
Dobr tych odbierane tak y tego Roku odebrane bydz maią. Osepy
według zasianych rol oraz za rol ludzkiemu podawana
co kto winien bez wszelkiego uszczerbienia wybrac sobie powinien
obedientia subditorum przez Ekonoma zaniesienia JW. Im. P.a
Kasztelana Wilenskiego zostawione do wypuszczenia wszelkich
zboz tak iarzych iako y ozimych y do wypuszczenia tego zboza y sian do
warszawy in rem tak ze JW. Im. P.na Pisarza W.X.Litt. cedendorum
nakazana aby tylko hac complanatione robot reserwaty JW. Im.
P.em Pisarzem. Stogi iednak in fundo zostaiące dla conserwa
cyi Dobr y Dobytkow powinny, iako tysz y siana trzydziesci sani
Im. P.u Ekonomowi JW. Im. P.a Kasztelana Wilenskiego oddzielic
JW. Im. P. Pisarz W.X.Litt. spondet. adinterim takze JW. Im.
P. Pisarz oddaie exnunc krow cielnych osmnascie wypust
kow dwanascie, sobie zas przyinduie JW. Im. P.a Hetmana W.
W.X.Litt. wołow siedmnascie swoich zakładnych od Stołpcow odlic
zse. Dozwala przytym JW. Im. Pan Hetman W.X.Litt. w Borach
swoich dopie drzewa in rem JW. Im. P.a Pisarza spuscic tak
y swoim kazac bez obowiązkow Minskich podanych dyspo
zycyi spectet. Dobytki alias tylko rogate JW. Im. P.a Pisarza
w folwarku ludzkim przez zime conserwowane bydz po
winno per administratorem JW. Im. P.a Hetmana gdzie
tylko tam sufficienty tam wiele tego siana tedy pomieniony
Ekonom providere ma zlecenie y skuteczny odpor dac po
winien. Ozimo Zboza ktore obowiązany JW. Im. P. Pisarz
W.X.Litt. dostanie do siewu iare in quantitate spe

ficanych

ad manus Ekonoma JW. Jm. P. Hetmana iakoto Hiżni[...]
ma Korcy dwanaście, Owsa Korcy dziewięć Item Zagryke dru-
gie Korcy dziesięć. Prosa Korcy cztyry Żyta Jare Korcy dziewięć ad-
victum Ekonomowi Żyta Korcy sześć miaro wszystkich tutey [...]
Minsky ad extremum. JW. Jm. P. Pisarz W. X. Litt. wydzierżawy
z dziewięciu per possessione sua Hosiodowi Minskiemu zatrzy-
mane wypłacić z kwity zwyż pisanymi JW. Jm. Pa. Castellan-
nowi [illegible] sub ice Plenipotentowi, tudzież kwity z podatkow,
wszelkich Excepto Dusiołki wsi pustey oddać ante terminum
expirationis assecurat [illegible] cavendo Zoke rumacyą na niedziel.
dnie po S. Janie w obedientia subditom wywodu naydaley
do Warszawy z wolne wyiedź y koni bez szkody i iednak iak po
zimie ad Festum S. Joannis Baptistae seu rumationem
pastwiska. Po wszystko strony obiedwie Contradentes tam in to-
to quam et quavis minima parte żądać dotrzymać albo sub
rigore in decreto Compromissoriali approbando eiusdem Com-
planationis położonym. Którą tą complanacyą, Authoritate
Compromissoriali zatwierdzić iudicibus Compromissorialibus po-
zwalamy y. Dozwoliony na strony judicialiter rigor
assumunt. Na Więc dla lepszey wagi wiary y pewności
Ręką naszą Przy bytności [illegible] Dziow
Compromissorialnych podpisujemy Działo się w Mi[n]-
sku sub securitate Jurisdictionis Compromissorialis
Fundatae feria 4ta post Festum Sanctae Catharinae
Virginis et Martiris Anno 1720

Karol Panczynski [illegible] Smolenski
Suprs Arbiter.

Jan Porzecki [illegible]

Michał [illegible]
[illegible] Arbiter

Jozef Wołłowski [illegible] [illegible]
Felicjan Grabski Chorąży [illegible] W. [illegible]
Krzysztof Dominik Kimbar Puzyna
[illegible] Pułkownik Powiatu Upitskiego
Kazimierz Audzinski Podcz: Z: Brzeskiey [illegible]
Arbiter Maciey [illegible] Arbiter

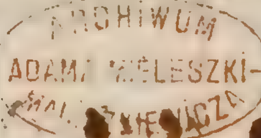
15

No

Paulutius Kamil.

Kardynał. Nuncjusz papiezki.

Ill.me et Rme Sre

J'aurais souhaité de pouvoir procurer les desirs [illegible] de Sa Sainteté la grace que votre Grandeur demande sur l'Office de l'Immaculée Conception, mais ayant esté remise pour examen l'instance faite avec l'affirmation de Monsieur l'Evesque vostre Coadiuteur à la sacrée Cong.ne des Rites, de laquelle je suis aussi membre, je n'ay pu procurer ce que vous m'avez demandée. J'ay pourtant donné mon suffrage dans la Cong.ne de samedi passé, dans laquelle on a parlé de l'affaire, et aussi des 2 noms de Jesus qu'on chante et recite en Lithuanie et d'autre part de la Pologne et de l'Alemagne on a donné la dilation requise par Mr l'Evesque sur ces deux points, et on a present Mr le Card.al [illegible] de la recherche, qui en fasse nommer les [illegible] et l'office de la S. Vierge

Ill.mo Ant. Sapiehe episcopo Coadiutori Vilnensi.

importé, que j'ai veu du pour examiner
Messieurs et le autre, et après ordonneray
une direction tel qu'il se faudra, et avec
dire, que tout ce qui en pouvoit faciliter
on le fera tres volontiers, et moy mesme
j'ay parlé au long dans la Sacrée
Congregation en representant tous les
inconveniens qui pouvoient arriver
en les [illegible]. C'est ce que je dois
representer à vostre grandeur sur
le argument contenu dans vostre lettre
en date du 12 Juin, que je n'ay receu que
la semaine passée avant la [illegible] Congre-
gation de Rit. Après cela vostre Grandeur
[illegible] la bonté et estre persuadée que tout ce
qui en pourra faire dans le cas, je le promet-
tray avec tout l'engagement possible, ayant
à coeur de vous servir jusqu'il sera possible.
et en vous renouvellant mon ancienne esti-
me et attachement respectueux, et sincere
je me borne à me dire à jamais en [illegible]
[illegible]

Bo: di V.ra Ill.ma et Rev.ma — Servitore [illegible]

A Rome le [illegible] xembre — G. Card.li Paulucci

17[illegible]

P.

Paulutius Kamil.

Paulucci Kamil Kardynał, Nuncius papiezki do Józefa Sapiehy Bisk. Diocezarceńskiego, Koadiutora Wileńskiego, Referendarza W. Ks. L.

29 Grudnia 1753.

23

No

Pergen hrabia.

Gubernator Galicyi po pierwszym Zaborze Kraju 1772. r.

Madame.

Je viens de recevoir la lettre, que vous m'avés fait l'honneur de m'ecrire le 29. Monsieur votre frere se trouvant dans les païs etrangers au moment de la publication de l'ordonnance du 13. octobre: il est tout naturel, qu'il ne peut pas se rendre ici dans le terme prescrit. Je suis extremement sensible a l'attention que vous avés de m'en donner part

vous-meme

Vous meme, et ne desire rien, que de trouver des occasions de vous prouver les sentiments respectueux, avec lesquels j'ai l'honneur d'etre.

Madame.

Legpol le 1. Decembr: 1772.

Votre tres humble, et tres Obeissant Serviteur.
le Comte de Bergen

A. Mde. la C. de Brühl a Christinopl.

nver
uß
iebe.

n.
[illegible]

Madame

Madame la Comtesse
de Brühl Née Comtesse
Potocki.

à Christianopol

17

N°

Pieniążek z Kruzlowy Prokop.

Kawaler (maltański)
Wendeński Romborski Sta.
Rotmistrz Kr. J. Mci

N.B. Waleczny rycerz w Afryce (Azyi etc. z Maltańczykami a później po powrocie do Polski odznaczył się w wyprawach Gdańskiej i Moskiewskiej)
Zob: Niesieckiego.

Kwit na odebranie ze Skarbu Kr. Jo Mci pieniądze za czas służby Pskowskiej i Podolskiey w Krakowie d. 7. Maij ——— 1583.

Ja Procop Pieniazek z Kruzlowy Caualer, Wendensky Romborsky Starosta, Rotmistrz y Dworzanin Krola J. M. etc. wyznawam tha moią recognitią, że mi się od Jeo Mczi Pana Jacinta Młodzieiowskiego Podskarbiego nadwornego Corronnego y Starosty Krzeszowskiego dosycz stało. Tho iest żem wziął zapłatę za on wszistek rok Pskowskiey służby, wedlie popisow y rachunkow tak pod Woronczem iak pod Pskowem, zachowuiącz sobie do P. Stanisławskiego o dziesięcz koni, co się popisali po popiszie, iako P. Lechiczsky na czstery konie, á Pan Buskowsky na sześcz, ktorymem ia swoie pieniądze dał, okrom thego, thedy mi się wszistko zapłacziło. Za rok tesz Podolskiey służby wedlie listu przipowiednego w Rydze asz do 6 April. 1583 dosycz mi się od Jeo Mczi thegosz Pana Podskarbiego stało. Na co ia dlia lepszey wiary swoię własną pieczęcz przykładam y ręką własną się podpisuię. W Krakowie die 7 Maij Ao. 1583.

Procop Pieniazek manu propria

N°

Z Pilzna Marcin.

Professor Akademij Krakowskiey.

Kwit na odebrane od p. Hieronima Bużeńskiego Żupnika Krak. pieniądze Kwartałowe nazna-czone dla Akademij z Żup Wielickich. —

Dat. w Krakowie Collegio maiori. 19. Junij. 1565.

Anno domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quinto die vero 19 Junij
Ego M. Martinus Pilznen[sis] baccalaureus artium in Academia Crac. Maioris Professorum
Collegij atque eiusdem Academiae procurator recognosco praesentibus me accepisse
a Mag[nifi]co Dno Hieronymo Buzenski Salinarum Regiae Crac. Zuppario tres mar-
cas monetae et unum solidum pro quartali Pentecostes census pro Academia
perpetui in salinis Wieliczka empti et pro singulis quartalibus solui obligat. De
quibus [illegible] [illegible] praesentibus [illegible] Crac. in collegio Maiori Anno et die quibus supra

Idem qui supra
Manu propria scripsi

1565 grtalis Penseroghs

Pro ... [illegible]

... [illegible]

L 3

No

Piotrowycz Zacharyasz.

Tłumacz i Prystaw. J. Kr. Mści.

Pokwitowanie Skarbu Kor. na wzięte 5600. Złp. dla Szmakzy Karaima. Faktora. Hana Krymskiego. przy posle po upominki przysłanym w Warszawie — die 15 Octobris. 1600.

Zeznawam niżey podpisany, tym scriptem moim: Iżem wziął na opędzenie [?] Szmahi [?] Kirima Factora Hana Jego M. Krymskiego, po Tłomaczki [?] z Mechmet Czabiei [?]em przystanego, od Rapsii [?] tygodniowey, rachuiąc na tydzień po Złotych Stu. in 18. za niedziel No 43. Złotych polskich Cztery Tysiące Trzysta. Z osobna na Sukienie temu Agamenowi [?] y czeladzi iego dano Złotych Dziewięćset. A przy odprawie [illegible] go y na drogę dano Złotych Czterysta. Co wszystko in unum computowawszy, Efficit Złotych polskich. Pięć Tysięcy Sześćset. Złotych zupełnego odebrania Skarbowi Rzeczypospolitej Koronnemu quituię y dla większey wagi własną podpisałem się ręką. W Warszawie die 15. Octobris 1660 Anno.

Zacharyasz Piotrowicz

Tłumaczy Kriysztaf [illegible]

Szmahzie Karaimowi Paktorowi Hana Krymskiego przy Pośle po Upominki przysłanemu Provisionis, za niedziel N° 43. z Traktamentem zwyczaynemy Szatami wydano in Summa

fl 5600.

[illegible]

No

Plater Józef Wincenty Graf.
syn Konstantego i Augusty z Ogińskich
Pisarz Polny Litewski
Dynaburgski Brzeski Starosta
nakoniec
w r. 1794. Kasztelan Trocki

Dnia 20 [illegible] Roku 1782 [illegible]

[illegible]

[illegible] Mazurkiewiczowi [illegible]

[illegible] na Sacch [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Rzeczpospolita [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

Plater Józef Wincenty
syn Konstantego i Augusty
z Ogińskich
Pisarz Pol. Lit. Zynakurgski
Brzeski Lita
w r. 1794. Kasztelan Trocki.

Nº

Plater z Bryllów (de Broël.) Konstanty Ludwik.

Pisarz W. W. X. Lit.

późniéj

Kasztelan Połocki, Woiewoda Mścisławski

nakoniec

Kasztelan ~~Połocki~~ Trocki.

Pasport dla JP. Józefa Seraphinowicza jadącego do Węgier dla kupna win. Dan. w Zasławiu. 26. 9bris. 1753.

Konstanty Ludwik z Broel na Indrycach Korynce, Dauzowie y [illegible]
Platter, Pisarz Wielki W. X. L., Wojska Infanteryjskiego Generał &c. Starosta —

Wiadomo czynię tym, którzy o tym wiedzieć należy, a mianowicie
JchMciom Panom Superintendentom, Pisarzom, Strażnikom, y innym wszelkim tytułom należytym do wiadomości
Dozorcom Cełł J. K. Mci y Rzeczypospolitey przy oświadczeniu uniżoności należytey do wiadomości
podaię) Iż posyłam do Węgier Dworzanina mego JMć Pana Józefa Serapinowicza dla kupowania
Win różnych, które jako nie na handel żaden, ale na własną moją potrzebę domową
mają być kupione y prowadzone; tak ażeby na wszelkich Cełłach, Komorach, Przykomorkach, Myt
-ach, Mostach y Przeprawach żadney nie podlegały turbacyi y solucyi, ale wszędzie wolny y bez
pieczny przechód miały (przypominaiąc w tym sonancyą Prawa pospolitego) wielce y uniże
nie upraszam, a dla wiary lepszey y zupełnieyszego waloru tego Paszportu mego zwierzchny
go podpisem ręki własney Pieczęć zwykłą przyłożyć rozkazałem. Datt w Zasławiu
d. 26 9bris Ao 1753.

Konstanty Platter
Pisarz Wielki W. X. L.

Że … [illegible]
przez … [illegible]
[illegible]

Józef Serapinowicz [illegible]

N^o

Plichta Walenty
Kasztelan Rawski.

1630.

Hermolaus Ligęza z Bobrku
Podskarbi Koronny

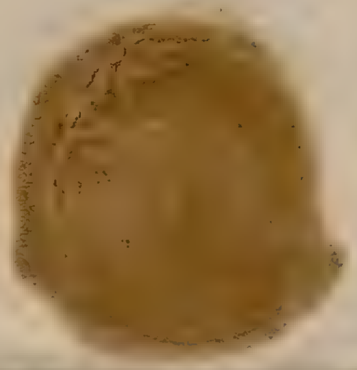
Znaimuię komu to wiedzieć należy iż Jego Mść Pan Marek Bratyński Rotmistrz Je° Kro° Mści wespół z Jey Mścią Panią Zofią Zielawską Małżonką swoią Czyniąc dosyć prawu skarbowemu o płaceniu kwarty tedy przy bytności JchMściów Panów Walentego Słuckiego Rawskiego Krzysztofa Sulowskiego Żarnowskiego z Senatu Piotra Kozmińskiego Cześnika Kaliskiego Łukasza Witowskiego Podczaszego Kijowskiego z Małey Polski Podczaszego Kijowskiego Deputatów do kwarty z Seymu naznaczonych y obranych oddali do Skarbu Rzptey simplam kwarty według nowey Instrukciey za Rok przeszły w Roku teraźnieyszym na Swiątki płacić powinney ze wsi Stokołki y Stodolec złotych trzynaście z którey oddana simpla kwarty y dosyć uczynienia prawu skarbowemu JchMściów Panów Małżonków kwituię y inszemi ...
Dano we Rawie [illegible] Rawskim dnia xi Czerwca Roku MDC [illegible]dziestego.

Walenty Słucki
Cast. Raw. m.p.

Piotr Kozminski z Jezarzewic Cześ. kal.

Jan Szomowski Secr: K. JMci
i Pisarz Skarbowy

z Stokołki w Podolskiem

Quío Leyp.ll Dani Bialyn
Slrey [illegible]

[illegible]

N. 13

№ 218.

Antoni Pociey

Oboźny późniey Strażnik W. X. Lit.
Starosta Wałkowyski i Żyżmorski.

List. z Orzeszycy 15 Maja 1736.

Monseigneur

15. May 1736.
w Krakowie

Przyzwyczajonej mojej inveneratione WM
(?) WWM Pana Dobrodzieja propensyi, nie-
chcąc nigdy terminum ponere, oczyniam
z moią Submissyą. Uniżenie upraszam
WWM Pana Dobrodzieja, żebyś czekał
iąc de mea [illegible] Attentione, zawsze roz-
kazy poufałe raczył mi swoie Kommunika-
wać, z czego iako glorią mieć będę usiłu
moich Ssakrystiowac Specimina, tak indefessa
fide zem iest [illegible]

WWWMM Pana y
kochanego Dobrodzieja
a przyjaciela uniżony
Brat y Sługa
[illegible]

Ant: Pociey
[illegible]

№ 131.

Ludwik Pociey

Hetman W. W. X. Lit.

(1719.)

=#=

Ludwik Konstanty, na Włodawie y Rozance Pociey, Hetman W.X.L. Boniański, Ratyński, Szereszewski, Piński Starosta.

Wszytkim in Genere Jchmosciom Panom Officyalistom Woyskowym y Rycyrstwu Woysk Rzpltey W.X.L. utriusq Autoramentu, tak Polskiego iako y Cudzoziemskiego Zaciągu po Zleceniu chęci moich intimuie serio pod surowością Artykułow Woyskowych, azebyscie Dobr, Lipniaka, Jedlonki, Zagozdzia, Samulinka, Szyszek w Ziemi Zukowskiey Leżących Jchmsciow OOycow Dominikanow Konwentu Warszawskiego dziedzicznych Zadnymi przechodami, Noclegami, Popasami, Furazimi Zabiegami Czatami ugod y dyskrecyey wymaganiem, Podwod, Koni, y Wołow zabieraniem, Prowiantami Wymyslnemi, Paletami et quocunq titulo aut praetextu Militari, nieważylisie aggrawowac y uciązac. Samym Jchmsciom Panom Regimentarzom y Kommendantom Chorągiewnym y Regimentowym serio pod Animadversią Sądow Moich obliguię aby indemnitatem tych dobr iako moich własnych przestrzegali, gdyz in casu iakowego pomienionym Dobrom ukrzywdzenia u Samych Jchmsciach Kommendę Maiących, wszelkich cum rigore poenarum requiram satisfakcyi y iako o moie własne Serio Sądzic y Karac deklaruię. Dan w Lublinie d. 23 Junij Anno 1711

L. Pociey H.W.X.L.

Z Ręki

Dlno zlecenie

1711.

Na Lipniak
Iedlonkę
Zagożdżie
Iamielnik
Szyski
OO. Dominikanow Warszawskich.

Monseigneur

51

Zaszłe WMM Panie mię invitatorie na akt weselny Imc Pana Starosty Halickiego [illegible] z Eyc Imcią Panną Wojewodzianką Bełzką [illegible] WMM Pane iako [illegible] obligujące [illegible] wcemnie. Jak poniewasz Datori munerum WMM Pana [illegible] poc chami [illegible] z [illegible] mey [illegible] wawszystkie inter [illegible] życie [illegible] [illegible] ce ustemu Swoim. Od teyże Urnawel [illegible] wasu, które rzetelniey adlotam WMM Pana przybywszy na termin y Mieysce aktu weselnego [illegible] remonstrowac będę, ieżeli iakie mię niezatrudni inter [illegible] [illegible] barzo wiele penetrować mi [illegible], O mni iednak [illegible] Paru się będę dać dowód applikacyi [illegible] z którymi [illegible]

WMM Pana
Uprzeymie życzliwy
Bratem Sługą
y [illegible]

[illegible]

d. 5 Junij 1719
z [illegible]

[illegible]

Fociey w Połocznym

Mscı Panie Sedzia Woyskowy WXL
MWWMscı Panie y Bracie

Byłem tey nadzieie że WMMscı Pan alacrem Interessowi memu z Imscı Panem Straznikiem addes curam, Ktorego kiedy widziałem leniwy progres, Umyslnie Imscı Pana Głuszynskiego w tym że interessie musiałem Obligowac, z ktorego Pracy ten mam Sukcess, że z przyiazni Imscı Pana Straznika Wiekie łatwosci wyczerpnęł z determinowaniem na Trzydziesci Tysięcy tylko odemnie wypłacenia, o ktorey byłby uczynił WMscı Panu JP Głuszynski relacyą, żeby Zastał w Domu. Z wielką applikacyą życzyłbym Sobie imparatis uspokoic Imscı Pana Straznika pewniey, gdyby mi adessent media, Starałem się wielce, aby Pan Hermson podług Klaryzacyi Imscı Pana Straznika MWMscı Pana przecież u mnie za d.^{t} ucy winny onemu te Trzydziesci Tysięcy, ale go niemogę doczekac z Lublina, y pewnie iezeli się zgodzi ze mną, zaraz Cessiowe, wszelkie we Trzydziestu Tysięcy Puszcze. Życzyłbym Samemu WMscı Panu te Cessiowe puscic iezelibys chciał, Rzecze że kilka Tysięcy uczyniłoby WMscı Panu nad Summe awantazu. Tylko abys

wtoMsc[illegible]

wszedł, iakobyśmy daley nieprzerzewerowali w Procesach Prawnych z oy[?] Panem Strażnikiem lecz certowali stałą przyjaźnią y niewysłowiona Życzliwością. Wzaiemnie potrafię WMPanu te fatygę rekompensować piszę się

WMMPana

Życzliwym

Bratem

Q 2 Janu 1714
z Rozanki

Przyiąć:

[illegible]

[illegible]

Memu Wielce Mćiu Panu
Bratu y Panu Orzęckiemu
Sędziemu Woyskowemu WXL
y Porucznikowi Chorągwi Petyhorskiey
JW JP Strażnika WWXL
MMW Panu

~~Hauptz w Interesie~~ Potoczny

75.

Pociey.

55

Nº

Podoska Teofila (z domu Wapowska.)
Żona Mikołaja Wdy Płockiego.

Teofila córka Konstantyna Wapowskiego stolnika Koronnego ostatnia z domu Wapowskich była 1º v. za Hrehorym Kopciem, 2º za Rosnowskim Chorążym Przemyślskim 3º za Załuskim Wdą Płockim 4to za Mikołajem Podoskim Wdą Płockim – Umarła w wieku – po niej znaczne dobra jak Dubiecko, Krzywcza, Śliwnica etc. weszły w dom Krasickich a później Krasickich.

w Dubiecku d 25 July 1737.

56

Jaśnie Wielmożny Mci Dobrodzieju.

Kiedy mię zachodzi w potrzebuiących do Zamku Krasiczynskiego z Lasow naszych Dębow Rekwizycia, ktorym obfitość y zdolność z relacyi przyznaiesz WMM Pan, więc ochotnym sercem, iako się z tey przysługi nie wymawiam, tak nie tuszę, aby na Naszy[ch] Panki te młodociane dębki inszych w zaonym lesie nie maiąc przez Budoł[illegible]skim i zgodne być miały. Dla czego piszę do JmPana Stoniewskiego, aby Rzemieśnika dla obaczenia ieśli się zdadzą przysłał, W tym zaś upewniam, że gdy tak będzie, co potrzeba wydać każę, przez co więcej za obfitość w Lasach Naszych będzie, iako w nas samych pomnożywa y nigdy nie odmienna Ochota, z ktorą się oświadczaiąc Piszę się

WMM Pana

[illegible] [illegible] serdecznie kochaiące [illegible] [illegible]

[illegible] Sieniawska [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] wodzimy serdecznie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mocnoy

[illegible]

Podoski Gabryel.

Arcybiskup Gnieźn.
Prymas.

1769.

Jasnie Wielmozny Mci Panie Woiewodo Kyowski
mnie mci Panie y Kochany Bracie

Dowiedziawszy się że się JWWMPan wybierasz za granice, y że tu blisko Warszawy pojedziesz Serdecznie bym rad widział się z JWWMPanem dla czego proszę abyś tu wstąpił, choć na godzin kilka, y gdybym tylko wiedział o zbliżeniu się tu JWWMP wybiegł bym ułcieszać go serdecznie, y dać mu nowe dowody tego przywiązania z ktorym bydź Nieprzestanę

y 15 Juny 1769
w Warszawie

Proszę owszem supplikuię uczynie to dla mnie

JWWMMPana
z Serca Zyczliwym Bratem
y Sługą Uniżonym
G Podoski Xze Prymas

N°

Podoski Józef h. Junosza.

Starosta Dobrzyński
później Kuchmistrz Litewski — nakonice
Woiewoda płocki — porzyowicki; Złoto –
ryiski Starosta — —

63

Jaśnie Wielmożny
Mości Dobrodzieju

Znayduiącey się ad Attentandum Interesse Brata moiego w Pwotrzenie Delati J. W. Panu Mazowieckiemu Starszemu Senatu ten Gratiam et Respectum Jaśnie W. Dobrodzie in Ordine Piora Lubelskiego uczynił Jakem go in plena Zostawił Fiducia tak Spensuziem et Cautionem ze Strony Tegoż JPana Mazowieckiego J. W. Mości Dobrodziejowi Zapisuię

Pokorny sługa

upewniaiąc że Gratum tey Promocyi y Dobroczyn
ności JWWMD we wszystkich Interessach Jego
Demonstrabit [illegible] Aby tylko manutencatur
Super est tedey Resolutio JWWMD ktorey
w Polskiemu [illegible] [illegible] kilka zabawię
Zyskam siebie samego Statecznej Rekomendacyi
profiteor zem iest Ja Desinenter

JWWM Dobrodzieja
Szczerze Życzliwym
y naynizszym Sługą
F. Podoski
S D [illegible]

w [illegible]
24 Jan.
179[illegible]

Podoski Józef h. Junosza.

Starosta Dobrzyński.
późniéj Kuchmistrz Litewski — nakoniec
Woiewoda Płocki. Pokrzywnicki Złotoryjski Stta

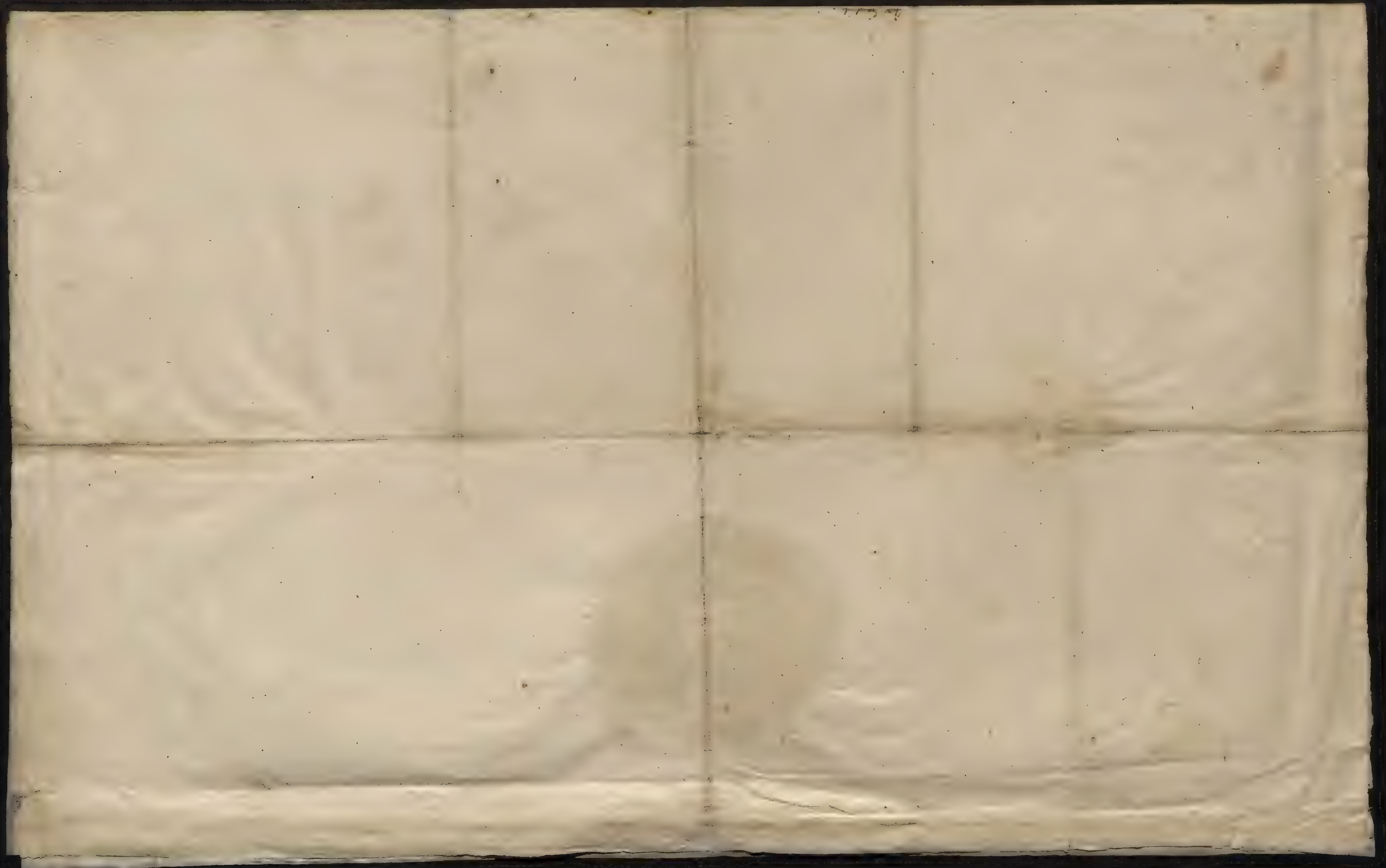
Kommissya Rzeczypospolitey Woyska Koronnego

Kiedy przez zaszłą śmierć [illegible] Wielmożnego [illegible] Hetmana Wielkiego Koronnego, tudzież dla nieprzytomności w Kraiu Hetmana Polnego Koronnego [illegible] Patentowania Officyerow na Szarże Regimentowe, począwszy od Kapitana z Chorągwią aż do Chorążego na [illegible] [illegible] przez [illegible] dopełniony [illegible] [illegible] po Regimentach [illegible] przez Kommissyą Woyskową Koronną był dopilnowany, a [illegible] [illegible] w Kraiu Polnego Koronnego [illegible] [illegible] Jmci Pana [illegible] alias Generała Maiora Woysk Koronnych [illegible] Regimentu [illegible] pod Imieniem [illegible] [illegible] w tymże Regimencie po [illegible] [illegible] [illegible]

pod Imieniem [illegible] był przyięty [illegible] aż do [illegible] [illegible] [illegible] zupełną [illegible] Dan w Warszawie na [illegible] Rzpltey [illegible] dnia 23 Lutego 1773 Roku

A. Sołłohub Woiewoda Witebski
Kommissyi Woyskowey Koronney Prezes

[illegible]

No

Podoski Mikołay.

Woiewoda Płocki.

Jaśnie Wielmożny Mci Panie Woiewodo Sendomirski
z Dobrodzieiu

Nalezało mi Civilitatis obserwuiąc Morem, in Exordio Roku tego, plena in Omnigenas prosperitates ferre vota JWWMWM Panu, lecz gdy per mortalitatis sortem, SP. Ukochana Zona moia z Wnuką razem Jedyna Kasztellanka Rypinska Universæ Carnis ingressa viam, z poprzysiężone Fatorum rozerwała inclementia, muszę w nieutulonych serce moie żalach, sepelire silentio. Zostawiony tandem in hoc mœroris Cruciatu, Szukam in Amico Pectore JWWMWM Pana Ulgi, nie żeby przy tey fatalney denuncyacyi Concuciatur serce JEGo dolore, ale raczey abym in Suffragium Animæ, wzniecił Christiane

JW. Jm Pan Wwda Sendomirski

Pietatis suspiria, & diffusis per lachrymas angustijs ultra tumulum trwaiąca JWWmu Mci Pana mogł solari Łaska y Kompassyą. Cordicitus iednak lubo skruconemi Zyczę słowy, aby Exordium Roku tego, w czerstwym y nienaruszonym zdrowiu æternum duret in ævum. Pisząc się

d. 3. Jan. 1743.

JWWmu Mci Pana
Uprzeymie Zyczliwym Bratem
y sługą Uniżonym

M. Potocki WC

No 12no.

N 76.

Comtesse Diane de Polignac

(1796.)

enverité monsieur le comte je ne sai comment vous exprimer toute ma reconnoissance, je vois que vous n'aves cesses de chercher ce qui pourroit joindre lagrement a lutilité; dans le choixe que vous aves fait jay crains quil ne fit perdre a mad. votre fille un amusement interressant et jay balancé malgré ses instances si jaccepterois mais le pr. et la pr. ont mis une telle obligeance et tant de marque d'interest que je me trouve tres heureux de leur devoir aussi de la reconnoissance; le pr. veut me laisser les vaches et beufs qui sont a l'ecconomie, enfin il n'y a point d'honnetetés de tous les genres que je ne recoive de votre fammille; je regarde comme impossible de vous peindre tous les sentimens que jen éprouve, dans toutes les lettres que jecris a mon frere je ne luy laisse pas ignorer toute la recherche de vos procedés et jespere que bientot il pourra avoir l'honneur de vous en remercier luy meme, les enfans me prie de vous parler aussi de tous les sentimens que vous leur inspiré ils esperent que vous voudres bien en agreer l'hommage; pour moi monsieur le comte je n'ay plus d'autre priere a vous faire que de permettre a mes enfans d'aller quelquefois vous parler de notre reconnoissance et de me donner lespoir de vous en reiteré les assurances dans la jolie solitude que vous m'aves choisie,
jay l'honneur d'etre monsieur le comte avec toute lestime et les autres sentiments que vous merités si bien, votre tres humble et

tres obeissante servante

ctesse diane depolignac

Ce 5 fbr. 1796—

A Son Excellence

Monsieur le Comte F. Potocki,
général en chef des troupes de S. M.
l'imperatrice de toutes les Russies

à Human

Połubińska Zofia Konstancya.

Z domu Wołodkiewiczówna.
Żona Alexandra Hilarego
Marszałka W. W. X. Lit.

Mscia Pani Podczaszyna Sieradzka
Moia Wielce Mscia Pani y kochana Siostro.

Im rzetelnieysze uznawam życzliwey ku sobie inklinaciey WMM Paniey dowody, tym rzetelniey: szczycię przed się do zasłużenia WMM Paniey ochotę, proszę aby mię w nieodmienney affectie conserwowac raczyła, pewną będąc, że wzaiemną uznasz zawsze WM Pani ze mnie we wszelkiey życzliwey gotowości, którą na ten czas łasce WMM Paniey zaleciaiąc

W Grodnie d 9 Aprilis 1679

Córka moia lubo nieznaioma nisko kłania WM mości Pani

Dozgonna
WM mey mości Pani
siostra y
powolna sługa
Potubinska miecznikowa

Moiey Wielce Mciey Paniey y kocha
ney Siestrze Jey Mci Paniey Urszu
li Modrzewskiey Podczaszyney
Sieradzkiey Starościney Mie:
dzychiey Mm Paniey należy

&

Połubinski Alexander Hilary.

Marszałek W. W. X. Lit.

(+1679.)

8 1

Mości Panie Podczaszy [illegible]
Mój y Mości Panie y Bracie.

Wdzięcznem tey W. M. Mego M. Pana ku sobie propensij, którą mi sposobnie Correspondentij listami nie zbraniałeś się. Za co iako wielce dziękuię, tak moia nie ustanie usługa, życzę starać się, szczerze z słowa narodzonym Panem [illegible] uczynieniem, Życzę fortunnami Corporis et animi wszelkim dobrym y długoletnim numerare annos, aby prędko et Sociam łoża dał Pan Bóg przybrać pro voto W. M. Mego M. Pana.

Ja do Warszawy iadę, przyznam się, non tam libenter, atoli abym usłużył Królowi y Rzeczypospolitey, a day Boże pacatis modis, acz się zda być ad apparatum snadno, ale magis optandum quam sperandum, służę tam W. M. Mego M. Panu etiam absenti, pro posse meo gotowym, y proszę, racz bezpiecznie [illegible] naydzie mnie zawsze ochotnego y życzliwego do swey usługi.

Szable wdzięcznie od W. M. Mego M. Pana przysłaney odebrałem, ale przyznam się W. M. Memu M. Panu, że confundor tą łaską, którą mi mało nie codziennie wyświadczasz, a mnie [illegible] nie przyszło W. M. Memu M. Panu się wyświadczyć oddawaniem się, o czym iednak pilnie się staram.

Arcanum mi powierzone, tak stricte trzymam, że nie wyidzie odemnie promulgatum, chyba tey osobie, którey W. M. M. Pan pozwolić raczysz; y nasze Sejmiki, nie clementia Święty ogień gaszą, a który [illegible] approbant, wielkość Confoederatia Lubelska acz nie in toto dostawił [illegible]

W. M. Mego M. Pana Bratem życzliwym

Matuchna moia za nie pospolitemi dziękuie swoią przesyła y uniżonemi powolnościami.

Sługa y powolnym
[illegible] Chodkiewicz [illegible] W. Litt.
[illegible]

[illegible]

№ 8. – 9.

Alexander Hilary Połubiński

Marszałek W. W. X. Lit.

(Dzielny Rycerz † 1679.)

Żona tegoż

Zofia Konstancya Połubińska

z domu Wiśniowiecka[?] –

Potubinski Demitry.

Woiewoda Nowogródzki.

1680.

Wielmożny Mći Panie Podczaszy Sieradzki
Moy wielce Mći Panie y Bracie.

Synowiec moy Jmći Pan Ludwik Alexander Słubicki prze-
słował mi list wmm Pana dnia piątego Nowembrys z wiel-
kich oez w ktorym czytam że wmm Pan od kontraktu danego
na zł 884 przez przyiaciela na odebranie Krzywowierzbskiego
klucza zesłanego w osobie wmm Pana, Zabłocie y Zborze, In
super nad Inwentarz zostały pozostałe w Krzywowierzbie wedle
Assekuracyi zapłacić zbraniasz, Że tedy ta sprawa iako inne
wszystkie Ekonomiczne mnie na ten czas opiekuna y ramienia
Ekonoma zostaiącego opierac zwykły przeto z tey racyi upraszam
wmm Pana iako życzę w sprawie tey na ten czas Ekonomiczney
abyś wmm Pan Jezeliście szkutą nie podobała zaktoro kontrakt
z woli wmm Pana zawarty, tedy y zatzboże zapłacić kazał wedle
Assekuracyi od Pana Brzeznickiego imieniem wmm Pana daney bo tak zwy-
kło zachowac w ekonomiach że co czyiego nad zdanie zostaie albo ktez
swoie zabiera, albo ktez zapłacić powinna od tego kto obeymuie ma-
iętnosci, Otrzym niewątpiąc że to wmm Pana iako słuszną rzecz
uczynić zechcesz, na ten czas zostawam

[illegible] Wmm Pana Dobrodzieie
życzliwy Brat
i sługa [illegible]
[illegible] Słubicki [illegible]
[illegible]

Dat z [illegible]
20 9bris Ao 1680

H Sar

No

Połubiński Konstanty

Marszałek Słonimski

później

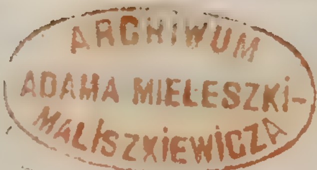
Wojewoda Parnawski.

(1627.)

+

Jaśnie Wielmożny Mciwy Panie Marszałku W. X. Lit.

Mnie wielce Mciwy Panie y Szwagrze.

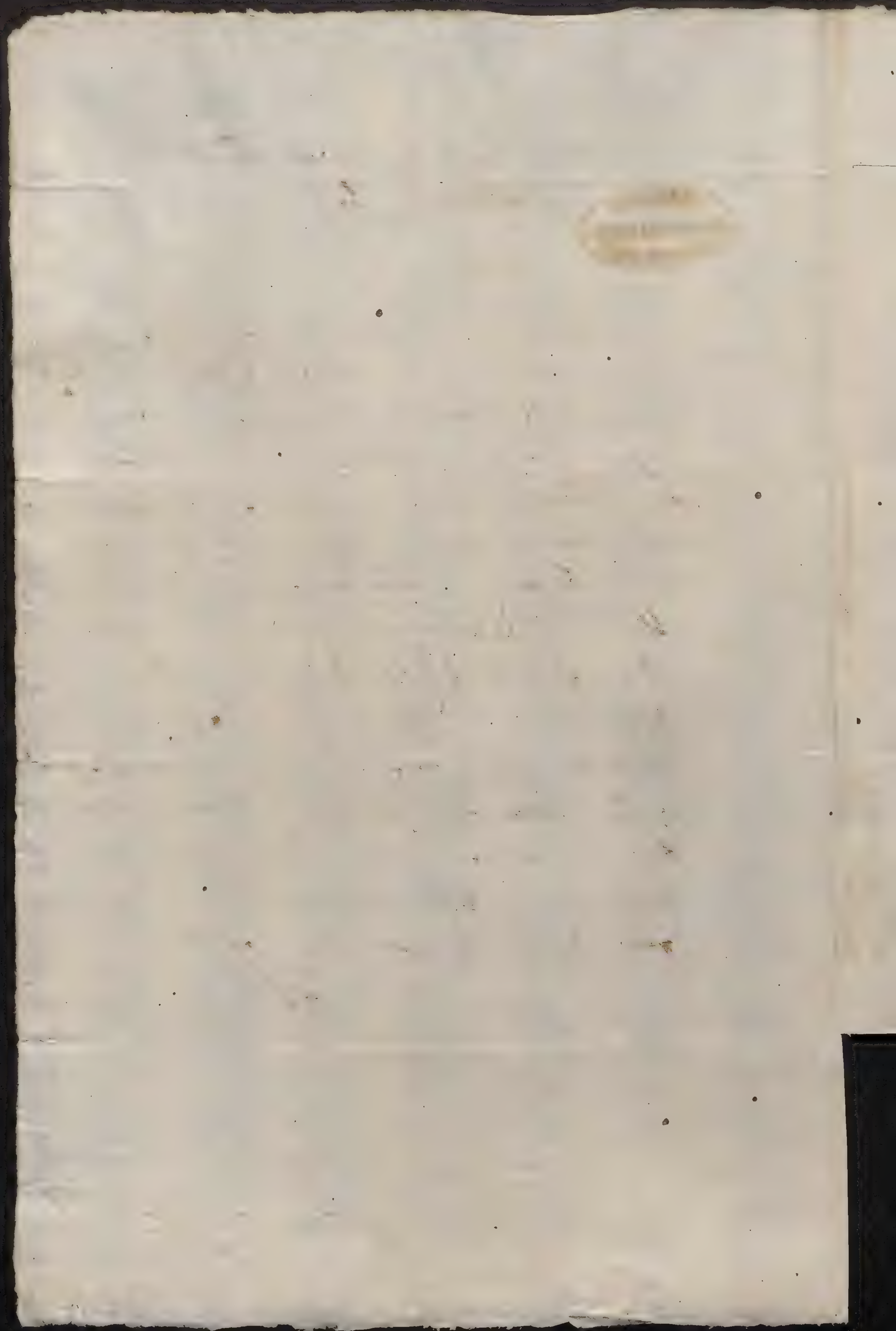
Winszowałem wielce sobie na początku głównych Sądów Trybunalskich, że się karmiąc praesentią W. M. Mego Mciwego Pana mogłem usługować: niemniey bym y teraz winszował, gdy przybywszy do Continuowania y W. M. swemu Mciwemu Panu, y miłey Braci usługę całą oddałbym. Ale że mi sprawa (Latawra-doma) kilkoroczna, która iuż fere ad nauseam stanęła, każe za Mandatami na Seym Walny teraźnieyszy stanąć. W. M. Moy Mciwy Pan serce me ochotne ku usłudze pro facto reputando, y sam przed swą osobą, y IchMściami Pany Collegami, excusatum bene et commendatum będziesz raczył mieć. Anielaskę W. M. Mego Mciwego Pana bacząc skardze mi się przychodzi że przez tak długi czas nie mogłem y o dobrym zdrowiu y powodzeniu szczęśliwym, którym się wielce zawsze cieszę iako życzliwy sługa y szwagier, wiedzieć. Dlatego W. M. Moy Mciwy Pan roskażesz mię przez pisanie uwiadomić, abym się przynamniey pisaniem, gdy inaczey nie datur facultas, cieszył. Na ten czas Mciwey łasce służby me życzliwe pilnie przesyłam. Dat. z Dereczyna. Dnia 17. 7bra Ao 1657.

W. M. me Mciwego Pana [illegible]

Powolny s.

Konstanty [illegible]

[illegible]

od Pana Połubinskiego
17 Septembra

P.

Połubiński Konstanty (Kniaź). Syn Aleksandra podkomorzego lidzkiego, wnuk Aleksandra także kasztelana nowogrodzkiego: Marszałek ~~wołkow~~ słonimski (już † 1626). Został kasztelanem mścisławskim około 1628. Umarł na urzędzie parnawskim na które poszedł przed 1633. Żonaty z Zofją Sapieżanką wdzianką mścisławską.

Połubiński Konstanty do Jana Stanisł. Sapiehy Marszał-ka Wiel. wiel. Xstwa litewskiego.

17 wrześ. 1627.

Połubinski Ludwik Alexander.
Stolnik Słonimski

1680.

[illegible] Wielmożny [illegible] Panie [illegible]
[illegible] Mci Panie [illegible]

[illegible] mię [illegible] Jm̃ [illegible]
[illegible] do [illegible]
[illegible] Koraka [illegible]
expedicy [illegible] w [illegible] do [illegible]
[illegible] ypraszam [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] 71
Augusti 1680

Wielmożny Mći Panie Podczaszy Sieradz[illegible]
Mnie wielce Mći Panie y Bracie.

Będąc ciekawszy [illegible] WM. Mci Pana [illegible]
y [illegible], że WM. Mci Pan nie [illegible]
racione niegrzecznego podania [illegible] a [illegible]
[illegible] moy nie [illegible]
bym nie był tak [illegible] Ale [illegible]
[illegible] WM. Mci Pana [illegible]
[illegible] na sumę [illegible] Tak [illegible]
[illegible] moie własne [illegible]
[illegible] nie [illegible]
ale [illegible] nie [illegible] że tak [illegible]
[illegible] moia przysługa WM. Mci
Pana [illegible] Ale [illegible]
[illegible] WM. Mci Pana przez listy lubom iest za
wiadomy

tobym ać przedał należące ten dubas komu
inszemu, tylko że JMć Pan Brzeźnicki przymawia
się bliższym do kupienia być mienił, ponieważ to
WM. MM. Panu przysłużono, był też niegotowy.
Za zboże moie własne pozostałe in ipso, nad
Inwentarz podane mnie iakoście nabyli as
przy ustąpieniu pokoiu według Contractu od
JP. Brzeźnickiego komine WM. MM. Pana danego zło
tych trzysta zapłacić rozkazał wyrażam, a oddać poddany
tamecznym którym to zastawiono y smato należy
zwolić mnie oddaiąc z wyprawieny, taka była
łaska, bo nic swoiego z własnego u Króla
szczerze darmo nic niegorzuć, wiemże y JMć
mnie Pan przy ustąpieniu naszemy nigdy
rzecz, ale tym [illegible] tak [illegible] y stronie
którym niewątpię że to WM. MM. Pan iako szczerze
wszystkie raczysz, oddaiąc raczył spraciaię

Zalecam się WM. MM. Pana
wszystkie życzliwym
bratem y sługą
Michał Alexander
Sobieski m. p.

z Skowczyna
24 Novembra Ao 1680

20 Novem.
Ma Po Cuelin [illegible]

97

Poniatowski Książe Józef (synowiec Króla.)

Generał Leytenant

później za Xięstwa Minister Woyny
i nakoniec Marszałek Francyi.

Lista [illegible]tionalna Chorągwi Kawaleryi Nar[odowej] [illegible] Wielkiego Koronnego Brygady [illegible]

Rangi	Imiona y Nazwiska	Prowincya	Lat	Od kiedy	Uwagi
Rotm.	Franciszek Brzeński				
Por.	Alexander Cięgliński	z Sendom.			
Podpor.	Stanisław Bzaniewski	z Krakows.	30		
Chorąży	Franciszek Leszkowski	z Kijowski	23		
Namiest.	Onufry Mukowski	z Bełskiey	39		
	Heronim Kaniowiecki	z Wołyń.	23		
	Józef Feszczewski	z Bracła.	22		
	Wincenty Maszkiewicz	z Podolsk.	34	1779	
Sztandar	Ludwik Montresor	Ziem. Czersk.	18	1787	
1 Trębacz	Alexander Niekowiec	z Krakow.	60	77	
2 Trębacz	Antoni Mukowski	z Bełskiey	41		
	Jan Cięgliński	z Sandom.	22		
	Tadeusz Mukowski	z Bełs.	21		
	Łukasz Montresor	Ziem. Czers.	45	82	ma 1
	Ignacy Piotrowski	z Bracł.	18		
	Stanisław Gaykowski	z Kijowsk.	26		
	Bazyli Chełmski	z Kijowsk.	18		
	Kasyan	Szczepanowski	z [illegible]skiey			
	Franciszek [illegible]	[illegible]	23		
	[illegible]	[illegible]	z Kijowsk.	28		
	Antoni [illegible]	[illegible]	19		
	Ignacy	Gmielowski	Ziem. Bełs.	19		
	Tomasz [illegible]	z Wołyń.	21		
	Franciszek [illegible]	z Bełsk.	30		
	Józef [illegible]zkowski	[illegible]	30		
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	22		
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	14		
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	17		
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	18		
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	18		
	Józef	[illegible]	[illegible]	23		
	Marcin	Dziurowski	[illegible]	23		
	Stanisław	[illegible]	[illegible]	17		
	Tomasz	Kamiński	z Wołyń.	26		
	Maciey	Kasieński	[illegible]	26		
Towarz.	[illegible]	[illegible]			
Szereg.	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	Stanisław	[illegible]			
	Alexander	[illegible]			
	Antoni	[illegible]			
	Szymon	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	Wojciech	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	Jacek	[illegible]			
	Jan	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	Antoni	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			
	[illegible]	Mar[illegible]			
	[illegible]	[illegible]			

podana bydz ma co każdemu Korpusowi brakuie Koni dezerterów, Kulbak, zwyszczegulnieniem dokładnym aby można to z potomnego sprawdzić. Konie znalezione maią bydź odprowadzone do Kwatery głowney, gdzie każdy któremu zginęły poznawać będzie, u Laucetta maią bydź podpisywane zwyrażeniem dokładnym, Numerow y nazwisk Korpusowych — Datt w Obozie pod Lubarem d. 29 Junij 1792. Józef Xiążę Poniatowski Generał Lejtnant

Ponieważ JW. Ur. Ignacy Tyszkiewicz Oboźny Kaniowski w czasie Kampanii teraźnieyszey wiele usług dowodów gorliwości, ludzkości, y przychylności Swoiey do Woyska Narodowego, iuż to w opatrywaniu rozproszonych Żołnierzy, Koni y [illegible], iuż w opatrywaniu Rannych y czynieniu transportowaniu do Obozu y głównego Lazaretu, Szczególniey zaś gdy tenże Jmc. Tyszkiewicz Oboźny Kaniowski y Kommissarz Cywilno Woyskowy Woiewództwa y Powiatu Bracławskiego y Nadbożskiego znayduiąc się w Lubarze podczas Akcyi pod Boruszkowcami na dniu 15 Junij, pozostałych 25 Żołnierzy rannych staraniem swoim do Lubaru sprowadził, onychże w żywność, Lekarstwo, wygody opatrzył; z tego powodu aby takowa [illegible] bez nagrody [illegible] [illegible], oddaiąc Mu ninieyszé Świadectwo, wdzięczność naszą przyrzekamy, y Względom Nayiaśnieyszego Pana polecamy. Dan w [illegible] dnia 9 Miesiąca Lipca 1792 Roku.

Józef Xiąże Poniatowski
GL.

T. Kościuszko
G.L.

M. Wielhorski
G.M.

№ 198.

Józef Xiążę Poniatowski.

Minister Wojny, Naczelny Wódz Xięstwa Warszawskiego. —
Marszałek Francyi. —

Poniatowski X. Kaźmierz
Podkomorzy W. Kor.
Starszy brat Króla

Monseigneur.

Na list Jaśnie Wielmożnego Pana Dobrodzieja dawniey w Warszawie odebrany spozniłem respons do tego czasu, gdyż zachodzące okoliczności niedozwoliły mi od zlecenia potentowi dawniey trzymaiącemu interessa muszę po wzięcia informacyi względem pretensyi Jaśnie Wielmożnego Pana Dobrodzieja, o ktorą odebrałem uczynić Jego rekwizycyą.
Gdy się zaś informuię, że statu totius negotii, bynaymniey nieważę się de Justitia Interessu Jaśnie Wielmożnego Pana Dobrodzieja, tylko że to iest Bnaes substantiae Uxoris, a zatym sam Jaśnie Wielmożny Pan Dobrodziey doskonale znasz, że ad securitatem Sportatorum desideratur sądzenia liczego Dekretu, a ile że te Dobra y od Jaśnie Wielmożnego Pana Kasztelana Przemyskiego były nabyte, Małżego bez dekretu niemogłbym wydać, pewien wzaiemney satysfakcyi od swoiego Curatora. Sprawiedliwość sentymentów Jaśnie Wielmożnego Pana Dobrodzieja czyni mi ufność, że tę explikacyą moię przyimiesz za przyzwoitą słuszności, ktorey się wraz łasce na zawsze polecam. Z winnym uszanowaniem.

JW. P. Woiewoda Podolski.

nowaniem Uznaie mnie być na Zawsze

Z Ujazdowa 15. Junii 1764. D.

JMWM Pana Dobrodzieia

Szczerze życzliwym y nayniższym Sługą

J. Poniatowski

S.K.

Lisb

26. Ao 45o

649

d. 18. Januarij 1766. w Lwowie

Jaśnie Wielmożny Mći Dobrodzieju.

Na odebrany list JWWMci Pana Dobrodzieja z należytym szacunkiem z wyznaniem szczerych chęci moich dać należytą Rezolucyą. że radbym żądaniom Jego zawsze uczynić dosyć, [illegible] mię wiadomo Samemu u JWWM Pana Dobrodzieja [illegible] z JW JMć Panem Kasztellanem Inowłodzkim nie trudniła [illegible] teraz JW JMć Pan Kasztellan Inowł. [illegible] Donacyi swemu Synowi z Dokumentami [illegible] odbierać. Gdy jednak [illegible] jest JWWM Pana Dobrodzieja upoważnienia na ten czas JW JMć Pan Kasztellan Inowłodzki nie mógł już czynić tego interessu, Zaczym [illegible] mię JWM Pan Dobrodziej mieć za wyekskuzowanego, wierząc temu mocno że ja w[illegible] zawrzeć się [illegible] najmocniej przyjaznym. Względem Konsensu JW

JW JMć Pan Wojewoda Podolski.

słuszność do mnie nie należy, gdyż w Dekrecie Trybunal-
skim nie wchodziłem, [illegible] Donacyi bez Komparycyi
lub JW JM Pani Kasztelanowa Inowłodzkiej, iako mnie
nie była pokazowana. Polecam się łaskawym stara-
niom [illegible] y [illegible]
powinnym uszanowaniem

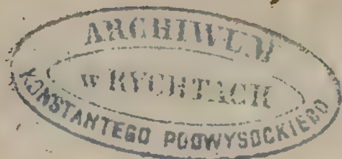
JW Mościwego Pana Dobrodzieja
pewny y należyty Brat
y najniższy Sługa
[illegible] Poniatowski

Ph

d 18 January 1766

MB

Wielmożny Mości Dobrodzieju

Widzę mój jest taki że się muszę zawsze naprzykrzać JW. WM Panu Dobrodziejowi; ale znając, jak szacowne są dla mnie obowiązki Przyjaźni, Pan Podczaszyc żem nie mógł odmówić usilnej prośbie [illegible] za Panem Hizzem, z którego całej familii zawsze dobre zyteny. Jerzy Pan Hizz za którym prośbę miał od Książ niedział upewnienia najmocniejsze że JWM Pan Dobrodziej dasz urząd Kontraregistranta Tamecznego który w tym czasie ma być wakowany. Dla tego fundamencie [illegible] w Ręce JWM Pana Dobrodzieja urząd Exakcyi Radomskiej, niechcąc ze swojej funkcyi sam nie mógł być wydalić. Najjaśniejszy Pan przez Pana Szlancza kazał go upewnić że za nim do JWM Pana Dobrodzieja się będzie interesował

ani tu teraz kiedy rzecz na grunt przychodzi
dowiaduię się że Pan Łęcki o tosz samo idzie
wielnie stara, lubo już ma swoy dobry urząd
który nim chce konserwować. Że nas samem dwor
wszystkim dogodzić trudno, y że Pan Kicki miał
sobie dane tak dawno gruntowne upewnienie od
JW WPana Dobrodzieja, rozumiem że uznasz że
jego konkurencya teraz, y moie interessowanie za
nim jest ugruntowane na fundamencie sprawiedli-
wości który jako JWWPan Dobrodziey lubisz zawsze
zachowac tak y spodziewam się że y teraz

zechcesz tego dać łaskawy dowód. Cokolwiek
zechcesz uczynić dla Pana Fiza pociągnie y mnie
do winney wdzięczności z którą pragnę zawsze
być

WMMPana Dobrodzieja

w Warszawie d. 14 lutego 1763.

szczerze życzliwym Bratem
y uniżonym sługą
K. X. Poniatowski

Panie Wielmożny Mci Dobrodzieiu

[illegible] Dobrodzieiu w nayprzeciwnieyszym
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] po[illegible]
[illegible] Dostępowania [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Co zaś przyczyna Interess
do Wszytkiego niemasz [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] że [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Zdrowy [illegible]
Pana Dobrodzieia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] exarchivo [illegible]
[illegible], To tylko mam za Relatią [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ze Domucyta [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Sowinskiemu [illegible]
[illegible] [illegible] bez korrespondencyi [illegible] do
przyidzie.

wszystkichby należało [illegible], z tym i tedy

[illegible] przez [illegible]

dw. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

dziecia

d. 14 januar 1766.

od [illegible]

[illegible]

ro Livornie 14 Jan 1766 113

Poniatowski X. Michał.

Arcybiskup Gniezn. Prymas.

Brat króla

Michał Jerzy Xiąże Poniatowski. her. Ciołek.

Piąty najmłodszy syn Stanisława Kasztelana Krak. i Konstancyi Czartoryskiej Kasztelanki Wileńskiej. Ur. 12. Paźd. 1736 r. — Obrawszy stan duchowny, wyjeżdża w Styczniu 1754 r. do Rzymu dla wydoskonalenia się w naukach. Za powrotem został Kanonikiem Krak. d. 2 Lipca 1760 r. odbywa pierwsze prymicye. — Od r. 1764. Opatem świeckim Czerwińskim i tegoż roku ozdobiony Orłem białym. Stan. August ustanawiając d. 8 maja 1765 r. order S. Stanisława pasuje go w liczbie pierwszych Kawalerów mianuje Sekretarzem i jałmużnikiem tegoż orderu. — Od r. 1768 Sekretarzem W. Kor. od r. 1773 Biskupem płockim z przydaniem 1775 r. Koadjutoryi Bisk. Krakow. Zasiada w Komissyi Edukacyi Narod; oraz jest członkiem Rady Nieustającej w Departamencie Interessów Cudzoziemskich, następnie zaś sprawiedliwości. W r. 1784. wyniesiony na Arcybiskupa Gniez. Prymasa, obejmuje Prezydencyą w Komissyi Eduk. ~~[illegible]~~ Narod. a nadto jest Opatem Komandat. Tynieckim i Czerwińskim. — Z całej swej rodziny, on jeden posiadając tęgość i stałość charakteru, wywierał stanowczy wpływ w rządzie i na umysle Królewskim, w jego mieszkaniu wprzód się rozstrzygało wszystko, co miało być wnoszone w Radzie, w Senacie lub na Sejmie. — Pod względem moralnego pożycia, znalazłoby się wiele do zarzucenia, skażenie zaś obyczajów na dworze braterskim, nie może w żaden sposób stawać w obronie zalotności i miłostek Prymasa. Niechętnem patrząc okiem na czynności Wielkiego Sejmu gdy się zbliżała chwila ogłoszenia nowej formy rządu wyjechał za granicę, pod pozorem słabego zdrowia. — Wróciwszy oświadcza we Wrześniu 1791 r. wobec Sejmujących Stanów ile ubolewa nad tem, że nie był uczestnikiem wiekopomnego dzieła, w końcu zachęca do wytrwania w dalszej pracy. — Była to maska, która nie zdołała wszakże osłonić przed narodem jego sposobu myślenia. — W lutym 1794 r. nadeszła mu z Rzymu nominacya na Administratora tej części biskupstwa Poznańskiego, która po powtórnym rozbiorze kraju w Królestwie Polskiem pozostała. Powstanie narodu, a następnie dwukrotnie przez wzburzony lud stolicy wymierzona kara śmierci na różnych osobach trwoga go przejmowała, ażeby podobnegoż nie doznał losu, według wszelkiego podobieństwa zażyciem trucizny skrócił sobie życie. Pochowany w Katakumbach Cmentarza Powązkowskiego; pomnik zaś wzniesiony mu został w Kolleg. Sgo Jana dopiero 1822 r. przez wdzięczną rękę jak napis opiewa.

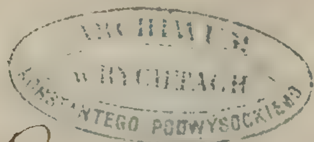
(Z Rękopismu.)

d. 8 Januarii 88. z Warszawy.

113

Wielmożny Mości Panie Chorąży.

MWMPanie i Bracie

Pewny iestem Moy kochany Chorąży o Twoiey dla Mnie przychylności, w tym zaufaniu bardzo Cię proszę żebyś mi iey dał dowod w Interesach Państwa Załuskich Kasztelanow Buskich moich dobrych Przyiacioł. Ta moia prozba nie iest Mości kochany Chorąży ceremonialna, a zatym chciey Tym polecanym Moim Przyiaciołom pokazać się skutecznym Przyiacielem, za co będę Ci bardzo obligowany. Polecam Mię szacowney Przyiaźni i iestem

MWMPana

życzliwym Bratem

M. Pon. X. Prymas

W. Moszkowski Chorąży Podlaski

№ 130.

Stanisław Ciołek Poniatowski

Wojewoda Mazowiecki
później Kasztelan Krakowski
Ojciec Króla Stan. Augusta.

(1739.)

Panie [illegible] Dobrodzieju

Przepraszam y powtornie WMM Pana Dobrodzieja
że moiey niedbałości w [illegible] listu JWo
Biskupa Kamienieckiego, teraz przy oddaniu na-
leżytey WMM Pu Dobrodzieiowi weneratiey, oddaię
Tam go.
[illegible] niczego nowszego do oznaimienia
WMM Panu Dobrodzieiowi. Warszawa nie mal pusz-
kami stoi, JM Pan Feltmarszałek do Thorunia
odiechał z pewnym [illegible] 15ta powrotem. Stafeta
z Saxoniey do [illegible] przewiona, posłała wczo-
raiszego dnia za nim, z czym, non constat, może

że go prędzey nazad wroci. Jeżeli co godney do wiadomości occurret nie omieszkam oznaimić WMM Panu Dobrodzieiowi, a teraz nieodmienney WMM Pana Dobrodzieia łasce, iako nayjpilniey [illegible] wszy się, iestem z wszelkim respektem y uniżonnością

JWWMMW M Pana y
Dobrodzieia

Zona moia nisko kłania
WMM Panu Dobrodzieiowi

Życzliwym y Nayniższym
Sługą

W Warszawie 10 Juny 1721 — Poniatowski

Od JmP. Jenerała Poniatowskiego
który przeprasza, że nie wysło
[illegible]
[illegible] Junij 1791

Monseigneur

Za continuacyą łaskawych WMWPana Mego kochanego Dobrodzieja ku mnie sentimentow, iako nayuniżeniey podziękowawszy. wzaiemnie Nowego Roku, z następuiącemi sine numero przy wszelkich pomyślnych Successach powinszowawszy, całym sercem licznemi [illegible] wespoł z Jeymścią Dobrodzieyką, ktorey noszki niziusinko sciskam, l'accomplissement des toutes ses desirs życzę. Że zas przy skołatanym zdrowiu po tak trudney i dalekiey podroży, na nowo resolwować się nie mogę, ażebym mogł w Ruskich Kraiach służyć teraz Memu Dobrodzieiowi uniżenie przepraszam.

Kiedy raczysz poufały WMPana zachodzić rozkaz abym Mu sensum meum otworzył w utworzeniu Ziemstwa Presuntnego Wdztwa Lubelskiego, nad ktorym mocno deliberować należy, ale że od niego publica pendet felicitas, super subiecta ad perfectionem tantae molis e operis, gruntownie pomyśleć potrzeba, żebyśmy spieszyć się z tą lubo arcypotrzebną Elekcyą nie [illegible]

ranter nie uczynili. Jezeli ta moia reflexia zda się będzie WMMPanu, naylepiey podobno odłożyć do Seymu przyszłego, nasze w tym punkcie deliberacye, a tam da Pan Bóg znieść się należycie do porządanego prowadzić je końca. O Kandydatów werbować się nie trzeba, lubo do rąd każdy z swerą spokoinie siedzi pretensią, znaydą się zapewnie, a zali też y JMPan Wojewoda Lubelski MMPan zjedzie, którego kredyt y gotowość, wesprzeć efficaciter publica desideria może. Co tak, candide wyraziwszy, Nieodmienney Mego kochanego Dobrodzieja iako nayzupełniey zalecam się Łasce y iestem z winnym na zawsze uszanowaniem.

WMM Pana Mego kochanego Dobrodzieja
z Serca Życzliwym Bratem y Uniżonym Sługą
Poniatowski

Od Żonki moiey nie kłaniam Memu Dobrodzieyowi bo iey tu teraz nie masz y na za przybyciem podziękuie sama za łaskawą WMPanstwa pamięć.

w Warszawie ulnma Xbris 1739.

30. Xbris 1739. JWJmćPan Woiewoda Mazowiecki w Interessie urzędu Lubelskiego

arz.

Wielmożny Mwmc Panie
y Bracie.

Obligowałem Jmci P. Oraczewskiego Starostę Rogowskiego aby mi przysłał osm lub siedym beczek wina tutay do Warszawy, Upraszam za tym WWMc Pana abyś onym wolnego pozwolił przeyscia, ktorey WMc Pana łatwości iako spodziewam się po uczynności Jego, tak wielce mu będę praestitorum obligowany, a teraz piszę się z wszelką czcią y obserwą

z Warszawy d. 30. apr. 1752.

WWMc Pana
Szczerze Życzliwym Bratem
Uniżonym Sługa
Zwiatowski
Kk.

Komissant odemnie naznaczony za tym Listem J.O. Jmci Pana Pana Kasztelana Krakowskiego Pan Jakub Florkiewicz Lesniczy (...) wyprowadził Wina Beczek Siedm przez Komorę Nowostawską Die 13 Junij Anno 1752. y składna ...
Ant. z Przysławic Braczowski Pob. Koł.

Jmci P. Gordon C. ...

Nouytang 1757

Poniatowski Wincenty

Podkomorzy Królewski

(Szambelan.)

Monseigneur.

Czekuię rozkazu JO Waszey Xcey Mości
Dobrodzieja na ktorą godzinę y gdzie
ziechać się trzeba, do Konczenia roboty,
Transakcye bowiem iuż zgotowe.
Niech Xiążę Pan pamięta y o
tych 148. #. na piętnasty potis[?]
dla Duclosa w Czepcie[?] zdaie się
że iuż wszystko na pogotowiu

Mam honor zostawać

JO Waszey Xcey Mości
Dobrodzieja

Naynizszym sługą
Xiąże Poniatowski

Pour Son Altesse
Monseigneur
Le Prince Grand
Tresorier de la
Couronne

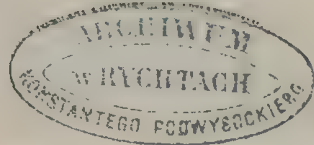
No

Ponińska J.

żona Adama Podskarbiego W. Kor.

Dantzig 16 octobra 1771. 129

Mon tres Cher Mari

Dziękuie ci za przysłanie mi 200 # ktorem iusz odebrała od pięciu dni, Prosze mi oznaymic co Xiężna ci za respons odpisała na twoy list coc mi ozaymił, zes do Niey pisał, iedni mi powiadaią że do Warszawy przyiedzie, adrudzy ze do Widnia, gdysz tu do kogos pisała Xiężna Woiewodzina krakoska zwidnia, że się naszy Xiężny Spodziewa, prosze mi takze oznaymic co Ciekawego z Warszawy, co tu ztąt niewiem ci nic oznaymic tylko że Pani Podkanclezyna Borchowa przyiechała do Gdanska niespodziewanie rada bym była azeby się tu długo zabawiła, Woiewodziny Potocki się takze Spodziewamy co wyraziwszy Sciskaiące Cię Serdecznie Zostaie

Mon tres Cher Mari

Votre tres humble et tres obeissante et affectionée Femme et Servante
I Poninska.

Dzieci pozdrawiam

Prosze mi oznaymic czyli chłopiec profituie y poymuie szyrowac.

Poniński Łodzia Xiąże Adam.

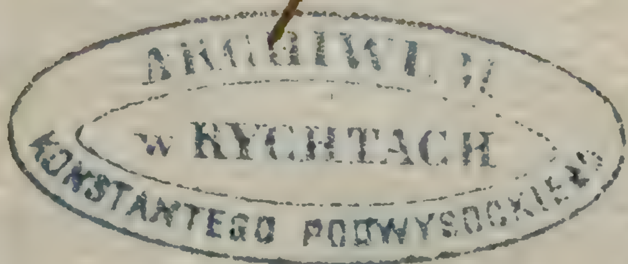
Podskarbi W. Kor.

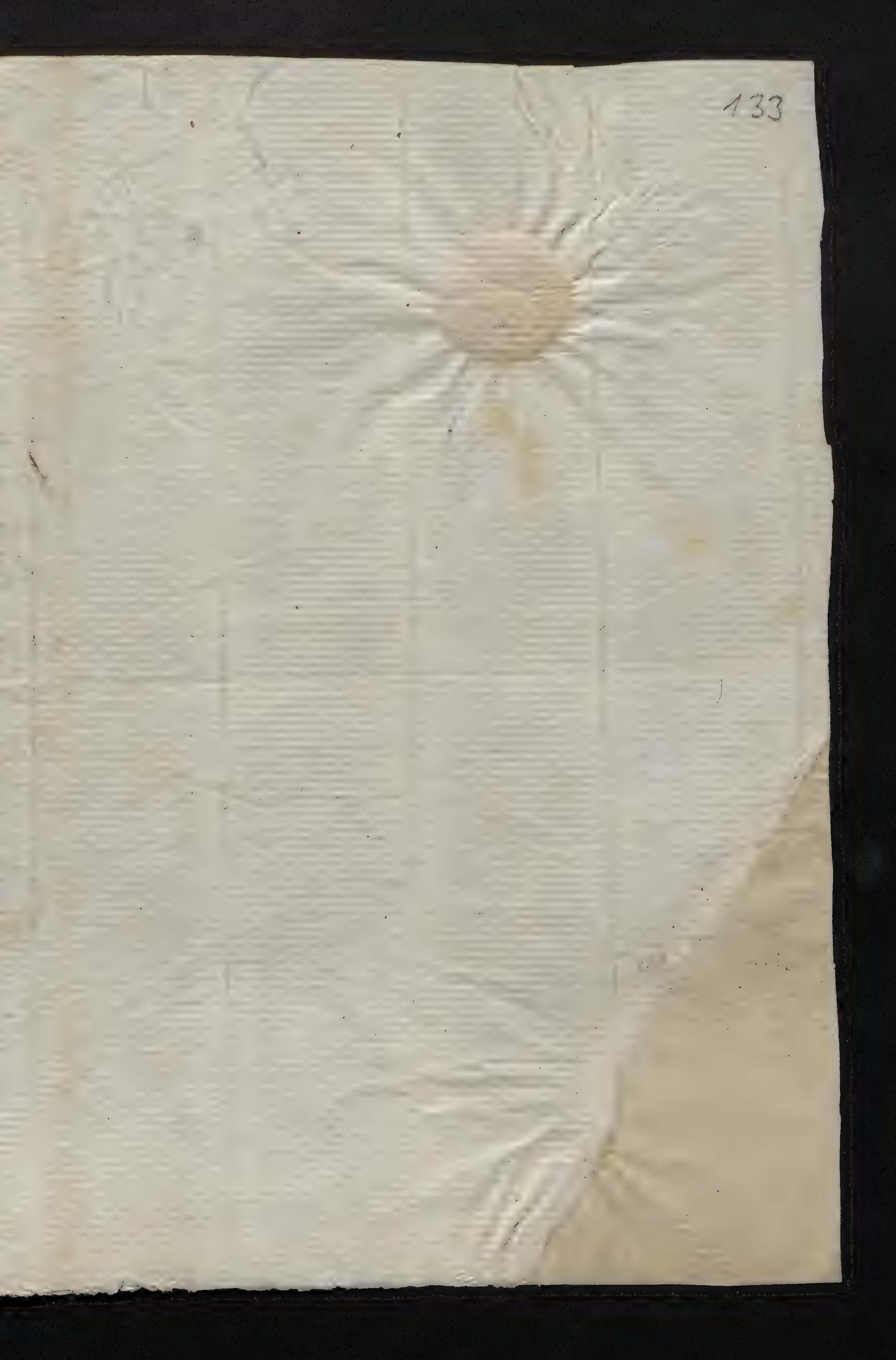
Adam z Ponina Poniński h. Łodzia.

Naprzód Starosta Babimostski, a od r. 1762 Kuchmistrz Kor. posłuje na sejm 1768 r. z Wtwa Kaliskiego, W optakanej chwili gdy szło o utwierdzenie rozbioru Kraju, narzuca się w r. 1773 na Marszałka sejmu zamienionego w Konfederacyą, zrzekając się urzędu Kuchmistrza. W r. 1774. wyniesiony wraz z całą swą rodziną na dostojność Książęcą, i tegoż roku został W. Przeorem ustanowionego w Polsce Zakonu Maltańskiego, z rocznym dochodem 42,000 Złp. od r. 1775 Podskarbim W. Kor. z płacą 60000 Złp. Orła Białego i S. Stanisława Kawaler. — Przez czas trwania Sejmu od 1. Kwiet. 1773 r. do 1. Marca 1775 pobiera od dworu rossyjskiego po 2,000 # miesięcznie a następnie po 2400 # rocznie jak własnoręczne kwity aż po koniec 1788 r. świadczą. Gdy ocucony naród z letargu, domagać się począł podczas Wielkiego Sejmu, ażeby Poniński jako sprawca nieszczęść ojczyzny, pod sąd był oddany przydano mu w Czerwcu 1789 r. straż w jego mieszkaniu. — Zdoławszy ujść w nocy d. 3. Lipca puścił się statkiem po Wiśle. Przytrzymany blisko granicy pruskiej, osadzony został pod ściślejszym dozorem. Sąd Sejmowy ogłosił go 1. Września 1790 r. za nieprzyjaciela Ojczyzny, odsądził od czci majątków, urzędów szlachectwa i tytułu Księstwa, i na wieczne wygnanie skazał, polecając ażeby w przeciągu 24. godzin za okopy stolicy publicznie był wyprowadzony a z Krajów Obojga Narodów, ażeby w przeciągu czterech tygodni ustąpił i nie ważył się powrócić pod karą śmierci. — Targowica w d. 13 maja 1793 r. uchyliwszy powyższy wyrok, przywraca go do czci i honoru, Ambasador zaś Sivers ozdabia go napowrót d. 26 maja orderami pols. wszystko to wszakże dobrej sławy przywrócić mu nie zdołało. Pogardzany od ogółu, dręczony wyrzutami sumienia, popadł w nałóg zbytecznego używania mocnych napojów, i do tego stopnia w nich się zanurzył, iż przebywał po szynkach, stał się pośmiewiskiem gminu i nie raz widziano go leżącego bez zmysłów na ulicy. Zmarł w Warszawie d. 23. Lipca 1798 r. i jak wyraża księga sepultur parafij: „sine sacramentis obiit, quia noluit nulla recipere.“ — Pochowany na Cmentarzu S. Krzyskim. —

(Z Rękopismu. —)

Na Żodzinę umie mogę, będę w JWWierzo-
wskiego względem straty na Sapieże po-
nieważ WWMM nie determinował wszyst-
kie szkody wiele straty, y komu się dostanie
y innych okoliczności potrzebnych w sprze-
daży Sapieżyno dla utrzymania kredytu
Przeto racz WWMM utrzymać negocja-
tora do zobaczenia się ze Ożarowskiego
Albowiem dla wszystkiego tego y strat
Sądzę nie, ale w przód wiedzieć muszę
kresze, ażeby nie także mi WWMM
Dnia wczorajszego nemt. Dzien dobry
mi wszystkim A. Z. Chodkiewicz

Pour S. A. M le Prince
Martin Lubomirski
General Lieutenant etc.

ktory mi przy Spisie wyrażony zeznaię tym Skryptem mi[...] [illegible] ktory za autentyczny [illegible] że po uczynionym Kwitacyi wszelkich Długow do Dobr [illegible] Chocimskich [illegible] [illegible] y po Odtrąceniu onych pozostaię winien za temuż [illegible] Franciszkowi [illegible] dziec Czerniecha summę Kapitalną Czterdzieści Trzy Tysiące Siedemset Osmdziesiąt Trzy Złłt. groszy Dwadzieścia Złoty w monecie Złotey liczyc każdy czerwony Złoty po Zło tych Osmnascie wraz z [illegible] [illegible] marzca w Roku następującym Tysiąc Siedemset [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

A. [illegible]

A.o 1783 d. 11. February. Comparens personaliter Urodz. Jac. [illegible] ten Skrypt od JOXiążęcia Adama Łodzi Ponińskiego P. v. L. JW. Franciszkowi Ledóchowskiemu W. C. na summę 43783 Złł. groszy 20. dany z stwierdzeniem i podpisem ręki JOX Ponin skiego przy Pieczęci na Laku Czerwonym wyciśnionej na papierze Stemplowanym ktory 27 złł. pisany dla wpisania do Xiąg Ziemskich Lubel. per oblatam podat. Przyjęto [illegible] Bailewski. Suscepit [illegible] Ziem. [illegible] me Inductum ad acta Terr.a Lucor.a

[illegible]
[illegible]
[illegible]
jio Živockejo Kierma
Wedne Zerne, str.
na 1 Karme 48785 fr.
dni 6 Febr 1782 w
Budine —

Lib. R No 2do

W. 7. Marca 1790. Warszawa

Wielmożny Mci Pisarzu Dobrodzieiu

Położony pozew na Murzynie przez J. Barona Wedlera
Dłużnika X.cia Kazym. Lubomirskiego, niech żadney
Panu Dobr. niespokoyney boiazni, ani go ustrzymuie od
uiszczenia złł. Czaykowskim, gdyż Dług J. Wedle
ra Barona, naypierwey iż iest zupełnie niesprawie
dliwym. Gdyby zaś Dekretem Kommissyi Skarbo
wey obowiązywym został X.że Jmc Kazimierz Lubomir
ski aby Jego Sprawie do zapłacenia Mu zaległey Sum
my, tedy inszy do wypłacenia Onego wynaydzie Sum
dusz. Że zaś Wmość Pan Dobr. przez opłacenia
W. Czaykowskiego do Długu J. Wedlera przyłożyć
się niebędziesz obowiązanym gdyby Mu się kolwiek należało,
na słowie honoru zapewnić go mogę.

Interess

Interess Ichmościów Kurowicz y Ziembowicz przed Sprawiedliwy
Wyrok WMMści Pana Dobr. podany Łaskawey Jego
polecam Pamięci, abyś upatrzywszy Sposobną dla Sie
bie porę, Innotescencyą zdać raczył na Ręce JO.
Marszałkowskiego Regenta. Gdy przyidzie do Separa
cyi z tey Kommissyi Cywilno-Woyskowey. Upra
szam także WMMści Pana Dobr. abyś o Dobrach wpo
siadaniu moim Dożywotnim będących pamiętać
raczył, aby iakiego niewinnego uszkodzenia, uprzeyszto
rzenia Zalitu. W Maiu Spodziewam się, mieć ho
nor Oddać WMMści Panu Dobr. w Żytomierzu y
z zalecenia Twego polecić się Łasce y Przyiaźni Jego
Mam honor być. WMMści Pana Dobr.

Życzliwym Bratem y
Uniżonym Sługą
Adri Poniatowski

W Żaleski Pisarz

Ill:mo

Wielmożnemu Jmci Panu 431

Załęskiemu

Pisarzowi Ziemskiemu Kijowskiemu

Mciwemu Panu Dobrodziejowi

Popiel Józef.

Kasztelan Lwowski.

† 1782.

III

Popiel Klan... (?)

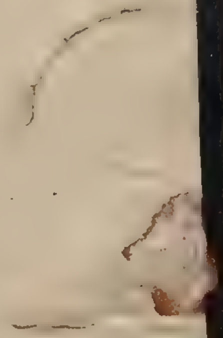
Wielmożny Mći Panie Szwagrze (?)
y Kochany Dobrodzieju.

Nim sam dnia jutrzeyszego będę miał szczęście, teraz-
nieyszym wyrazem moją Wmm Pana Dobr. za-
syłam uniżoność, Ja chcę dopełnić Wyrok Sądu
Grodzkiego ~~Krzemien~~ Łuckiego w wypełnieniu
przysięgi na Własności Poddanego mego z
Wsi Koniuszek którego mi JPan Dobrzelewski
odmowił y bez Testimonium przyjął, proszę
mi wyrobić u WW: Sędziów aby iak przyiadą
na Mszę do Dominikanow iutro żeby byli
Łaskawi po Mszy zaraz mię wysłuchali
przysięgi, co ieżeli być może uwiadomić mię
dziś upraszam, Ja tu nocuję w Krupy, ob-
ligowany będę zasłużyć Łaskę świadczoną
a teraz zostaję Wmm Pana Dobr. szczerym
y Nayniższym Sługą
J. Popiel. K.L.

d. 29. Kwietnia 1782. Roku
z Krupy.

141

\#

Wielmożnemu Jmci Panu
Zakrzewskiemu
Vicesgerentowi Grodskiemu
Łuckiemu, y Kochanemu
Dobrodzieiowi

w Łucku

~~111~~ 142

Wielmożny Mći Łochany Dobrodzieju

Zaufany Łaską Uważałem Dobrodzieja w złożeniu
moiey unižoności upraszam, gdy słabość zdrowia
moiego którą iuż od trzech tygodni znoszę,
nie dozwala mi bydź samemu na Sądach
Ziemskich Łuckich abyś Jnteress moy z
Sukcessorami Matki moiey wspierać raczył
w którym powtornie położony pozew posy:
łam, pisałem y do W. Sobolewskiego Cho:
rążego Wołyńskiego iako wiadomego całego
Jnteressu aby ziechać raczył dla Obiaśnienia
Onego Sądowi, że Ja te Dobra nie darmo
ale za pieniądze nabyłem u Matki moiey
Warkowicze, którego nabycia Tranzakcyę
chce się Jchmościom Sukcessorom Jey mnie
skassować, które iako właścicielka ile Do:
robkowey

Fortuny miała moc komu by się podobało zbydź
co żeby się naruszyć miało nikt by nie był
pewny nabywać Dobr Dziedzictwem. co lubo
zupełną miała moc iako właścicielka swey
Fortuny uczynić, przecież y o Sukcessorach
nie zapomniała, gdy 50000 złł lokowanych
u JW. Karwickiego teraz Kasztelana Pola:
nieckiego zostawiła, na ktore Skrypt za
Rewersem lubo wziął odemnie JW. Prochol:
ski Miecznik Koronny iako Mąż Zony
swojey, ktora naybliższa Sukcessorka z li:
nij ~~Mat~~ Oyca Matki mojey po ktorym to
cała była dorobkowa Substancya, nie Macie:
rzysta bo tylko wziął posagu 6000 złł, kto:
ren to Sukcessorowie mnie pozywają; mnie tyl:
ko należy zaprzysiądz co się pozostało po Matce
mojey. z ktorych rzeczy JmPan Denysko Pod:
sędek

Ziemski Krzemieniecki ziechawszy do mnie będąc De-
putatem na Trybunał obligował aby mu pod Licuer.
sem wydać Sztuki Srybrne Stołowe, Zygar wielki
Stołowy y Zygarek Srybrny z repetycyą, w z De-
pozytu wyiowszy zapieczętował ten Depozyt swo-
ią pieczęcią, a Ja drugą swoią co do tąd nie
tykano leży u Bernadynow w Warkowiczach,
może iuż y pognito, co się zaś tycze pozosta-
tych miedzi y cyny, o które w pozwie dokła-
dają te przez Lat kilkadziesiąt za życia Matki
moiey w używaniu nie podobna żeby nie mia-
ły poginąć y poniszczyć się, Ja y swoie
maiąc y dokupuiąc często, a to wszystko ra-
zem było w używaniu y moie poginęło y
poniszczyło się, wiadomo to wszystkim że
takie rzeczy nie mogą bydź wieczyste, ale
to naymnieysze rzeczy. a o większe iest

wyżey obiaśnienie gdzie co iest, niech się ktocz z so:
bą sukcessorowie o tie, a na resztę co się zostało
po śmierci Matki moiey gotow iestem zaprzy:
siądz. Jako zaś oświadczyłem Wwmć Panu
Dobrodzieiowi, za Jego fatygę y starannosi w
utrzymowaniu Jnteresu tego naygruntowniey
szą osobliwie w uwolnieniu mnie od dalszych
Processow w tymże Jnteressie uczynić wdzięczność
y znaczną nadgrodę, tak to dotrzymać
winien będę, oprocz innych obowiązkow w
ktorych na zawsze zostawać będę

Wwm Pana Dobrodzieja
szczerym
y nayniższym sługą
J. Popiel. K. L.

d. 19. Września 1782 Roku
z Warkowicz -

1114

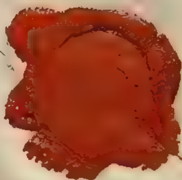
Wielmożnemu Jmci Panu

Zakrzewskiemu

Vicegerentowi Grodz. Lubel:

MMu Panu y Dobrodzieiowi

w Krupy lub w Lublinie.

Popiela

Kasztelana Suwa[illegible]ski
go.

1116

№ 73.
Xiąże Potiamkin

z Elisawetgradu
1788 r. 16/27 Stycz.

St. Elisabeth ce $\frac{12}{23}$ May 1788. 117

Monsieur le Comte

Je suis faché, Monsieur le Comte, que Vous ayiés été obligé de differer un projet aussi agréable pour moi que celui de venir me voir.
Je souhaite que les bonnes mésures que Votre Excellence aura prises pour empecher l'incursion des Turcs fassent cesser au plutôt le motif de ce delai, afin que je puisse jouir de la satisfaction de Vous renouveller en personne, Monsieur le Comte, les assurances de la consideration la plus distinguée avec laquelle j'ai l'honneur d'etre De Votre Excellence

le très humble et très obeissant serviteur

[illegible] Tourn[illegible]

á S. E. Mr. le Cte. Potocky

à Belgrad sur le [illegible] ce [illegible]
[illegible]

N° 3

Madame

Je Vous remercie infiniment, Madame, de l'aimable tableau brodé que Vous avés eu la bonté de m'envoyer. N'ayant ici rien qui soit digne de Vous être offert, je Vous prie, Madame, d'accepter ces bagatelles en souvenir de Belgrad qui est sur le lac d'Ovide. C'est ici que ce celèbre Poëte a vecu en exil. Si je possedois son eloquence je Vous ferai une description si ravissante de Jassy qu'elle Vous donneroit envie, Madame, de venir y passer quelque tems l'hiver prochain. J'ai l'honneur d'etre avec les sentimens d'une haute consideration

Madame

Votre très humble et très obeissant serviteur

Prince Potemkin [illegible]

do Maryi Józefy z Mniszchów
Potockiej

ФЕЛЬЕТОНЪ „ОДЕССКАГО ЛИСТКА"
5-го Октября 1891 года

СВѢТЛѢЙШІЙ КНЯЗЬ
Григорій Александровичъ Потемкинъ-Таврическій

(5 октября 1791 г.—5 октября 1891 г.).

Сегодня исполнилось сто лѣтъ со дня кончины князя Потемкина-Таврическаго. Считаемъ долгомъ въ краткомъ очеркѣ помянуть этого замѣчательнаго государственнаго дѣятеля.

Потемкинъ по своему уму, дарованіямъ, способностямъ, гигантскимъ замысламъ и подвигамъ рѣзко выдѣляется изъ сонма сподвижниковъ Екатерины II. Смерть его образовала громадный пробѣлъ въ Имперіи, и смерть также необыкновенна какъ и его жизнь....

Исторія жизни и возвышенія Потемкина всѣмъ извѣстна. Бѣдный дворянинъ Смоленской губерніи, худо учившійся, страшный мечтатель, Потемкинъ долго затруднялся, что ему выбрать: идти-ли въ монахи-ли или вступить въ военную службу — избрать предметомъ честолюбія своего санъ митрополита, или званіе фельдмаршала? Исключенный изъ Московскаго университета «за нехожденіе», онъ поступилъ въ гвардію, былъ вахмистромъ въ день восшествія на престолъ Екатерины II, а черезъ полгода камеръ-юнкеромъ, черезъ пять лѣтъ генералъ-маіоромъ. Въ первый разъ находившись въ дѣлѣ подъ Хотиномъ, Потемкинъ получилъ въ 1770 году крестъ Георгія 3-й степени за боевыя отличія въ сраженіи при Ларгѣ. Въ 1771 г. онъ командовалъ корпусомъ и произведенъ былъ въ генералъ поручики. Въ 1773 году, недовольный, что его будто-бы обошли наградой, Потемкинъ уѣхалъ въ Петербургъ. Здѣсь — возвышеніе его было изумительно. Черезъ два года онъ былъ уже генералъ адъютантомъ, генералъ аншефомъ, вице-президентомъ Военной коллегіи, главнымъ командиромъ всей легкой кавалеріи и нерегулярныхъ войскъ, графомъ Россійской, свѣтлѣйшимъ княземъ Римской имперіи, кавалеромъ Андреевскаго ордена, Георгія 2-й степени, орденовъ прусскихъ, шведскихъ, датскихъ, польскихъ. Не исчисляемъ дальнѣйшихъ почестей Потемкина. Онъ получилъ званіе сенатора, шефа полка и сталъ выше всѣхъ, когда Орловы были удалены и Панинъ умеръ. Великолѣпные дворцы и обширныя помѣстья были ему пожалованы.

Потемкинъ не зналъ счета своимъ богатствамъ, говорилъ презрительно, что отказался отъ званія герцога Курляндскаго, предложеннаго ему Императрицею, и могъ-бы, если-бы хотѣлъ, быть королемъ Польскимъ. А хотѣлъ онъ: имени человѣка великаго, жаждалъ чести себѣ, славы Екатеринѣ, блага Россіи. По окончаніи первой турецкой войны, началась дѣятельность Потемкина. Тогда вполнѣ высказались его умъ, необыкновенныя дарованія, способности, разнообразная дѣятельность во всѣхъ правительственныхъ сферахъ, гигантскіе замыслы и подвиги и наконецъ самый складъ характера, сотканнаго изъ противорѣчій.

Сумароковъ въ «Исторіи царствованія Екатерины Великой» говоритъ: «Потемкинъ былъ обширнаго ума, прославившійся мужествомъ на войнѣ, тонкой, прозорливый политикъ, какого Россія никогда не имѣла. Его геній не терпѣлъ зависимости, опредѣленныхъ правилъ, а парилъ къ исполинскому, чудесному. Онъ при всякомъ иномъ правительствѣ оказался бы мало полезнымъ, или остался неизвѣстнымъ; при полной-же довѣренности отъ Императрицы, много содѣйствовалъ къ пріобрѣтеніямъ, новымъ учрежденіямъ, и снискалъ себѣ безсмертное имя»[1]).

Любя славу и величіе, какъ любила ихъ Екатерина, Потемкинъ рѣшилъ, что Европейскую силу Россіи всего болѣе умножитъ прочное устройство воинскихъ силъ, скрѣпленіе внутреннихъ частей государства и утвержденіе Россіи на югѣ, по берегамъ Чернаго моря; при слабости Турціи, Россія должна обладать черноморскими прибрежьями и затѣмъ имѣть сильный флотъ. Потемкинъ увѣренъ былъ, что Россія можетъ отбросить турокъ изъ Европы въ Азію, подчинить себѣ Закавказье, покорить Эллинскій полуостровъ, раздвинуться въ Персію и Индію, присоединить Польшу, а еслибы Европа захотѣла противиться такимъ домашнимъ распоряженіямъ русской Царицы, то Россія въ состояніи будетъ вызвать на бой Европу. Со всею энергіею ума, во всеоружіи огромныхъ средствъ Россіи приступилъ Потемкинъ къ исполненію своихъ предпріятій. Довѣріе Императрицы къ нему было безпредѣльно. По данному полномочію, простая записка Потемкина исполнялась какъ царскій указъ — онъ никому не давалъ отчета, кромѣ Императрицы. Во все время съ 1773 г. по 1791 годъ, его можно было назвать почти полновластнымъ правителемъ Россіи [2]). По выраженію Державина, Потемкинъ былъ: «рѣшитель дѣлъ въ войнѣ и въ мирѣ, могущъ, хотя и не въ порфирѣ»[3]). Кипучая дѣятельность кн. Потемкина въ южной Россіи обратила тогда на себя вниманіе всей Европы.

Мы слишкомъ-бы распространились, если-бы стали описывать всю дѣятельность Потемкина въ періодъ съ 1773 до 1791 года; ограничимся только изложеніемъ вкратцѣ событій послѣднихъ годовъ его жизни.

[1]) Спб. 1837 г. Томъ 2-й.

[2]) Полевой. Исторія Суворова. Спб. 1843 г. стр. 89.

[3]) Сочиненія Державина, Спб. 1864 г., томъ I. стр. 343.

Взятіе Бендеръ (4 ноября 1789 г.) закончило кампанію и, по случаю зимняго времени, военныя дѣйствія прекратились. Избравъ себѣ главною квартирою Яссы и распустивъ войска по квартирамъ, главнокомандующій Потемкинъ не поѣхалъ въ Петербургъ, нуждаясь въ отдыхѣ отъ недавней усиленной дѣятельности; князю присланы были въ Яссы въ награду 100,000 рублей и лавровый вѣнокъ, осыпанный брилліантами, въ 150,000 рублей. Въ январѣ 1790 г. князь былъ пожалованъ «великимъ гетманомъ казацкихъ войскъ, — Екатеринославскихъ и черноморскихъ».

Объ образѣ его жизни въ Яссахъ сохранилось множество разсказовъ очевидцевъ. Окруженный въ своемъ дворцѣ большимъ обществомъ красавицъ (большею частію женъ его генераловъ знатнѣйшихъ фамилій) [1]). Потемкинъ изощрялъ всю свою изобрѣтательность на устройство пышныхъ пировъ, баловъ, домашнихъ спектаклей; нарочно выписалъ изъ Петербурга балетмейстера Розетти съ фигурантами. Капельмейстеръ Сарти, безотлучно находившійся при князѣ съ оркестромъ изъ трехсотъ человѣкъ, увеселялъ общество концертами и сочинялъ торжественныя ораторіи [2]).

Въ Яссахъ Потемкинъ пробылъ до половины іюля 1790 года. Л. Н. Энгельгардтъ (Записки, стр. 106), разсказывая о пребываніи Потемкина въ Яссахъ, говоритъ между прочимъ:

«Князь одѣвался нерѣдко въ гетманское платье, которое было сшито щегольски и фасонъ котораго онъ выдумалъ, бывъ пожалованъ гетманомъ. Въ самое то время, когда онъ такъ щегольски одѣвался, приказалъ сдѣлать себѣ мундиръ изъ солдатскаго сукна, дабы своимъ примѣромъ подать недостаточнымъ офицерамъ средство не издерживать изъ малаго своего жалованья на покупку тонкаго сукна, которое за отдаленіемъ торгующихъ купцовъ онымъ товаромъ было дорого. Почему въ угожденіе его всѣ генералы сдѣлали таковые мундиры. И такъ, хотя приказа и не было, но почти всѣ штабъ и оберъ-офицеры съ удовольствіемъ во всю войну одѣвались въ куртки толстаго сукна, какъ солдаты [3])».

Но не въ праздныхъ только забавахъ Потемкинъ проводилъ время въ Яссахъ, онъ велъ дѣятельную дипломатическую переписку съ Петербургомъ, чужими краями и съ сераскиромъ измаильскимъ. Курьеръ, скакавшій сломя голову въ Петербургъ за какимъ нибудь балетмейстеромъ, везъ въ тоже время важное секретное порученіе; точно также, посланный, ѣхавшій въ чужіе края за лакомствами и дамскими ботинками, привозилъ къ Потемкину вмѣстѣ съ ними необходимыя свѣдѣнія и тайныя извѣстія [1]). Праздность и роскошь до нѣкоторой степени служили князю Таврическому личинами для прикрытія его трудовъ по части дипломатической. Сарти своей музыкой развлекалъ бдительность аргусовъ, окружавшихъ Потемкина; говоримъ о союзникахъ, которымъ онъ не вполнѣ довѣрялъ и въ чемъ былъ совершенно правъ. Такова была изнанка роскошной обстановки, окружавшей Потемкина.

[1]) Общество дамъ Потемкинъ всегда любилъ какъ средство разсѣянія; отношенія его къ прекрасному полу были отрывчатыя, въ основаніи ихъ былъ капризъ, мгновенное увлеченіе, (см. соч. Блюма: Ein russischer Staatsmann. Leipzig. 1857 г. II.).

[2]) Др и Нов. Россія 1873. III. Б. Бюллеръ.

[3]) Точно также черезъ шестьдесятъ четыре года, въ Крымскую кампанію, въ нашихъ войскахъ были введены для штабъ и оберъ-офицеровъ солдатскія шинели, и это преобразованіе обмундировки, помимо дешевизны, много способствовало сбереженію жизни командировъ.

Переговоры о мирѣ тянулись и затягивались, и прекратились на время за смертію верховнаго визиря, а вскорѣ послѣ него и Іосифа II, императора австрійскаго, нашего тогда союзника. Новый визирь, Шерафъ-паша, изъявилъ готовность продолжать переговоры о мирѣ и ихъ велъ статскій совѣтникъ Лашкаревъ. Потемкинъ говорилъ рѣшительно: миръ или война. Визирь желалъ только перемирія. Непріязненныя дѣйствія возобновились: въ іюлѣ 1790 года, контръ-адмиралъ Ушаковъ одержалъ блистательную побѣду надъ Капуданъ пашею, преградивъ ему путь въ Азовское море, а 28 и 29 августа совершенно истребилъ турецкій флотъ. Недовѣріе Потемкина къ австрійцамъ—союзникамъ вполнѣ оправдалось: 16 іюля Австрія заключила миръ съ Портою Оттоманскою и русскіе продолжали войну уже безъ австрійцевъ. Въ сентябрѣ на Кубани турки были разбиты на голову; въ октябрѣ, послѣ сильнаго сопротивленія, Килія сдалась Гудовичу и т. д. Такимъ образомъ успѣшно осуществился планъ кампаніи, начертанный Потемкинымъ; русскія войска, овладѣвая крѣпостями дунайскаго и черноморскаго прибережьевъ, вытѣснили оттуда турокъ. Успѣхи на его оружія, 11 декабря, увѣнчалась овладѣніемъ неприступною твердынею Измаиломъ.

Въ началѣ февраля 1791 г., сдѣлавъ всѣ необходимыя распоряженія по арміи и флоту и передавъ начальство надъ ними князю Рѣпнину, Потемкинъ отправился въ Петербургъ. Здѣсь онъ былъ встрѣченъ съ большими почестями Императрица Екатерина прислала ему фельдмаршальскій мундиръ, украшенный по шитью алмазами и драгоцѣнными камнями, цѣною въ 200,000 рублей и копію съ указа, даннаго ею сенату, въ которомъ, послѣ подробнаго перечисленія подвиговъ русскихъ войскъ въ прошедшую кампанію, говорилось:

«Вознося хвалу и благодареніе Всевышнему, благословляющему успѣхами праведное дѣло наше и поборствующему намъ противъ враговъ нашихъ, обращаемъ вниманіе наше на тѣхъ, кои ревностными ихъ подвигами были истинные виновники таковой, вновь пріобрѣтенной нашимъ оружіемъ славы, и воздавъ справедливость заслугамъ каждаго, восхотѣли мы изъявить оную главному предводителю сухопутныхъ и морскихъ силъ нашихъ, противъ непріятеля имени христіанскаго дѣйствующихъ, генералъ-фельдмаршалу князю Г. А. Потемкину-Таврическому, неусыпными распоряженіями и руководствомъ котораго произведены всѣ дѣла вышеозначенныя. Повелѣваемъ вслѣдствіе того сенату нашему засвидѣтельствовать отличные и государству полезные подвиги его новою похвальною грамотою и сверхъ того, на вѣчную память заслугъ его, воздвигнуть ему, на иждивеніе казны нашей, домъ, со всѣмъ принадлежащимъ къ тому уборомъ, и предъ онымъ соорудить монументъ, съ изображеніемъ побѣдъ и завоеваній, подъ его руководствомъ одержанныхъ, истребовавъ отъ него планъ дома и отобравъ желаніе, въ столицѣ, или въ деревнѣ, онъ предпочтетъ сіе строеніе» [1]).

[1]) Нов. 1837 г. П. Брикнеръ.

Во время пребыванія своего въ Петербургѣ, Потемкинъ, повидимому, продолжалъ пользоваться, какъ и прежде, благосклонностію и довѣріемъ Императрицы, которая почти ежедневно видѣлась съ нимъ и ничего не предпринимала безъ его совѣта; вельможи, унижались и раболѣпствовали передъ княземъ; однако, не смотря на это, глубокая печаль не покидала его: онъ тяготился почестями и ласками, былъ недоволенъ всѣми, даже самимъ собой, жаловался приближеннымъ на «боль зуба, говорилъ, что не выѣдетъ изъ Петербурга до тѣхъ поръ, пока не выдернетъ его» [2]). Предаваясь горестнымъ предчувствіямъ, Потемкинъ торопился отдѣлкой подареннаго ему Таврическаго дворца и устроилъ въ немъ, для Императрицы и всего двора, торжественный праздникъ, стоившій около полумилліона рублей и поразившій своимъ небывалымъ великолѣпіемъ и роскошью даже Государыню.

Живя въ Петербургѣ, князь не переставалъ заниматься дѣлами, касавшимися ввѣренныхъ ему войскъ; но военныя дѣйствія начались безъ него, и притомъ весьма удачно. Князь Голицынъ взялъ Мачинъ, Кутузовъ разбилъ турокъ при Бабадагѣ, Гудовичъ, послѣ кровопролитнаго штурма, овладѣлъ сильной и важной крѣпостью Анапой. Наконецъ, 28 іюня, временно командующій войсками князь Рѣпнинъ одержалъ блистательную побѣду надъ великимъ визиремъ близъ Мачина. Эта побѣда заставила турокъ вступить въ переговоры о мирѣ. Такимъ образомъ, Потемкинъ поставленъ былъ въ необходимость немедленно ѣхать въ армію. 24 іюля, онъ простился въ послѣдній разъ съ Императрицей и, въ шестомъ часу утра, отправился изъ Царскаго села въ Молдавію. Современники разсказываютъ, что въ послѣднее пребываніе его въ Петербургѣ, въ немъ уже не было замѣтно ни той раздражительности, ни тѣхъ странныхъ причудъ и прихотей, которыя прежде всѣ привыкли видѣть, и что онъ, будто-бы, сообщилъ одной изъ своихъ близкихъ родственницъ предчувствіе близкой кончины.

[1]) Исторія царствованія Екатерины II. Сумарокова. Спб. 1834. т. II, 221.

[2]) Намекъ на князя П. Зубова. Потемкина мучило усилившееся вліяніе Зубова на дѣла. Партія Зубовыхъ старалась подогрѣвать въ честь Потемкина старую исторію Мазепы, распуская слухи, будто Потемкинъ, кромѣ дѣйствующей арміи, содержалъ еще на свой счетъ второй комплектъ солдатъ и, всячески привлекая къ себѣ молдаванъ и валаховъ, хотѣлъ отложиться отъ Россіи и сдѣлаться въ этомъ краѣ независимымъ господаремъ. Державинъ глухо говоритъ въ своихъ запискахъ будто и Суворовъ, находясь тогда въ Петербургѣ, участвовалъ въ разныхъ внушеніяхъ противъ Потемкина. (Рус. Архивъ 1874 г. т. V. Записки князя Голицына).

Между тѣмъ, кн. Рѣпнинъ, не ожидая прибытія Потемкина, подписалъ 31 іюля въ Галацѣ предварительныя условія мира. Это извѣстіе еще болѣе разстроило Потемкина, и онъ не скрылъ своей досады, сдѣлавъ выговоръ Рѣпнину, который, въ данномъ случаѣ, руководился лишь личнымъ честолюбіемъ, такъ какъ единственная причина, побудившая его съ такою поспѣшностью утвердить мирныя условія, состояла въ томъ, чтобы окончить это дѣло безъ участія главнокомандующаго и приписать всю заслугу себѣ [1]).

Прибывъ въ мѣстечко Гужи, на пути изъ Галаца въ Яссамъ, Потемкинъ назначилъ на тамошній конгрессъ полномочными: А. Н. Самойлова, Де-Рибаса и статскаго совѣтника Лашкарева. Воображеніе Потемкина, распаленное огнемъ горячки, представляло ему возможнымъ дѣломъ присоединеніе Молдавіи и Валлахіи къ Россіи. Полномочнымъ внушено было не упускать изъ виду этой капитальной статьи мирнаго договора съ Турціей. Въ Яссахъ болѣзнь Потемкина усилилась, а присоединившаяся къ ней тоска побуждала князя разъ два выѣзжать изъ города въ сосѣднія деревни и опять возвращаться въ Яссы. Въ селѣ, принадлежавшемъ молдавскому господарю Маврокордато, посѣтилъ князя митрополитъ Іона съ преосвященнымъ Амвросіемъ. «Мы слезно умоляли князя беречь себя, разсказываетъ митрополитъ Іона, принимать лекарства и воздерживаться отъ вредной пищи.—Едва-ли я выздоровѣю—отвѣчалъ на это Потемкинъ. Но да будетъ воля Божія! Только вы молитесь о душѣ моей и помните меня. Ты духовникъ мой,—продолжалъ онъ — обращаясь къ Амвросію, и вѣдаешь, что я никому не желалъ зла. Осчастливить человѣка было цѣлью моихъ желаній». (Записки од. общ. III. 559—560).

При всей своей мнительности, Потемкинъ не охотно повиновался предписаніямъ докторовъ и, лишь только ослабѣвали приступы лихорадки, онъ не соблюдалъ никакой діэты, либо во время припадковъ пользовался средствами собственной выдумки, обливалъ себѣ голову о-де-колономъ, стклянокъ по десяти, при испаринѣ употреблялъ холодныя примочки и т. п. [1]) Сомнѣваясь въ выздоровленіи, или во врачебной помощи, князь Таврическій дважды пріобщился св. тайнъ. Въ это время Потемкинъ сочинилъ «Канонъ Спасителю». Оставаясь вѣренъ первоначальнымъ впечатлѣніямъ родительскаго дома и въ предчувствіи близкой кончины, онъ хотѣлъ очистить страстную душу свою покаянною пѣснею и эти привычные русскому слуху звуки успокоивали пресыщеннаго жизнію князя Тавриды. (Канонъ былъ найденъ въ бумагахъ Потемкина и сообщенъ въ «Рус. Архивѣ» въ 1881 г. внукомъ гр. Самойлова, графомъ А. А. Бобринскимъ).

[1]) „Ист. Вѣстникъ", 1891. IX.

Вѣсти о ходѣ его болѣзни возбуждали въ Императрицѣ большія опасенія; читая бюллетени докторовъ, она плакала. Графиня А. В. Браницкая (рожденная Энгельгардтъ) поѣхала изъ Кіева въ Яссы, чтобы ходить за больнымъ [2]).

27-го сентября князь Таврическій изъявилъ желаніе ѣхать изъ Яссъ въ свой любезный Николаевъ; столицу Молдавіи онъ называлъ своимъ гробомъ. Уступая однакоже просьбамъ окружавшихъ и настояніямъ докторовъ, больной продлилъ свой отъѣздъ до субботы, 4 октября 1791 г. [3]) Когда былъ готовъ экипажъ (шестимѣстная коляска, запряженная восьмерикомъ съ двумя форейторами) Потемкинъ подписалъ дрожащею рукою слѣдующее письмо, диктованное имъ секретарю Попову, послѣднее письмо къ Императрицѣ, полученное ею уже послѣ кончины князя Таврическаго.

(Рукою секретаря): «Матушка всемилостивѣйшая государыня! Нѣтъ силъ болѣе переносить мнѣ мученія; одно спасеніе остается оставить сей городъ и я велѣлъ себя везти къ Николаеву. Не знаю что будетъ со мною».

(Женскою рукою): «Вѣрнѣйшій и благодарнѣйшій подданный».

[1]) Баронъ Бюлеръ писалъ кн. Голицыну въ Вѣну: „послѣдняя болѣзнь Потемкина была перемежающая лихорадка, которая сдѣлалась смертельною вслѣдствіи отвращенія его ко всѣмъ врачебнымъ пособіямъ" (Др. и нов. Россія 1873 г. III.)

[2]) Энгельгардъ писалъ Браницкой, что-бы пріѣхала „князя на медицину уговаривать, что долгъ родства и благодарности къ тому ее обязываютъ".

[3]) 4-го октября Поповъ доносилъ императрицѣ: „на 3 число его свѣтлость проводилъ всю ночь въ такомъ состояніи, которое приводило въ отчаяніе медиковъ! Десять часовъ они не находили пульса; не взирая на слабость, требовалъ, чтобы везли его въ Николаевъ. Его свѣтлость сегодня проводилъ ночь довольно покойно, хотя сна почти не было впрочемъ не было и тоски".

Одесскій Листокъ. 1891 г. 5 (17) октября № 259.

151

(Рукою Потемкина): *Одно спасеніе уѣхать* [1]).

Былъ седьмой часъ утра (4 октября); густой туманъ застилалъ окрестности; Потемкина въ креслахъ вынесли въ карету, за которой въ другихъ экипажахъ слѣдовали: адмиралъ Дерибасъ, Боуръ, адъютантъ свѣтлѣйшаго, князь С. Ѳ. Голицынъ, генералъ Львовъ, секретарь Поповъ, бригадиръ Фалѣевъ, графиня А. В. Браницкая, свита доктора и казачій конвой подъ начальствомъ атамана Головатаго. Всю дорогу ѣхали тихо; на первую станцію, Пунчешты, 20 верстъ отъ Яссъ, путники прибыли благополучно къ вечеру, гдѣ назначенъ былъ ночлегъ у командира Таврическаго гренадерскаго полка полковника Кноринга. К. Ѳ. Кнорингъ разсказывалъ слѣдующее: «у меня была приготовлена торжественная встрѣча и офицеры, въ парадной формѣ, ожидали главнокомандующаго у крыльца приготовленнаго для него дома, но когда подъѣхала къ подъѣзду карета изъ нея раздался недовольный голосъ: «жарко, душно!» Вошедши въ домъ, Потемкинъ улегся на диванъ и велѣлъ отворить всѣ окна, повторяя: «жарко! душно!» Ночь была тихая, лунная, свѣжая: что доктора ни дѣлали, что ни подавали для прохлажденія, все ему было душно и онъ продолжалъ метаться и стонать. Не прежде десятаго часа докторъ сказалъ, что князь начинаетъ успокоиваться и, Богъ дастъ, заснетъ. Спутники пошли ужинать къ нему Кнорингу. Выѣздъ назначенъ былъ между семью и восемью часами утра; вдругъ, въ третьемъ часу ночи поднялась тревога: князь приказалъ какъ можно скорѣе запрягать и подавать экипажи. Кто какъ успѣлъ пріодѣться со сна, такъ отправились» [2]). Велѣно было ѣхать шагомъ. За нѣсколько верстъ отъ ночлега начало разсвѣтать. Проѣхавъ всего десять верстъ. Потемкинъ пришелъ въ совершенное изнеможеніе и приказалъ остановить экипажъ, говоря что ему очень худо; потомъ, почувствовавъ себя полегче, спросилъ есть-ли вблизи деревня? Приказалъ ѣхать туда, но отъѣхавъ нѣсколько верстъ, опять велѣлъ остановиться, когда къ нему подошли, онъ плакалъ навзрыдъ.

— Будетъ теперь... произнесъ онъ,—некуда ѣхать... я умираю! Выньте меня изъ коляски, я хочу умереть въ полѣ...

Его вынесли на постели, на-скоро разостлали коверъ, принесли кожанную подушку и уложили больного. Доктора помочили ему голову спиртомъ. Такъ пролежалъ онъ около полу-часа, молча вперивъ потухающій взоръ въ голубое, безоблачное небо, держа за руку графиню Браницкую, которая стояла предъ нимъ на колѣняхъ. Еще прошло минутъ десять и доктора произнесли неожиданное, фатальное слово: «отходитъ». Камердинеръ Стоговъ схватилъ образъ и опустился съ нимъ на колѣни передъ умирающимъ, Поповъ приподнялъ князю голову, кругомъ послышались рыданія.... Потемкинъ глубоко вздохнулъ, потянулся—и отошелъ въ вѣчность. Одинъ изъ казаковъ конвоя положилъ покойнику на глаза два мѣдные гроша, чтобы вѣки сомкнулись. Въ рукахъ нѣсколькихъ сотенъ нищихъ перебывали «двѣ ленты», замкнувшія очи тому, кто всю жизнь свою сыпалъ золотымъ дождемъ...

[1]) Въ Р. Архивѣ 1872 г. т. II. „я для спасенія уѣзжаю“.

[2]) Воспоминанія О. П. Лубяновскаго, „Рус. Архивъ“ 1872 г. т. II.

И такъ, Потемкинъ умеръ въ воскресенье, 5-го октября 1791 г., рано утромъ [1]) въ Бессарабіи, принадлежавшей тогда княжеству Молдавскому, на 37 верстѣ отъ г. Яссъ, по дорогѣ, ведущей отъ теперешней границы Молдавіи въ г. Николаевъ, между селеніями Резиной и Волчинцова. Къ ночи тѣло Потемкина, въ той-же самой коляскѣ окруженной черноморскими казаками и екатеринославскими драгунами съ зажженными факелами въ рукахъ, было привезено обратно въ Яссы въ домъ, гдѣ онъ жилъ. Это былъ каменный большой домъ съ садомъ, принадлежавшій отцу послѣдняго молдавскаго господаря Григорія Гики.

На другой день тѣло Потемкина было анатомировано, а 7 числа бальзамировано [2]). На мѣстѣ кончины свѣтлѣйшаго, оставленъ былъ временно казацкій пикетъ съ воткнутыми въ землю крестообразно пиками. Для всѣхъ свидѣтелей трагическаго происшествія гр. Браницкая заказала на память золотыя кольца съ надписью внутри: «К. П. Т. 5 октября 1791 года».

Браницкая любила говорить по французски, между тѣмъ, какъ выражалась на этомъ языкѣ до крайности своеобразно. Она сказала о Потемкинѣ. «Ila vécu sur les ors et les argents et il a mouru sur les herbes!»

Современный корреспондентъ говоритъ: По кончинѣ князя, В. С. Поповъ пріѣхалъ отъ него прямо въ канцелярію, взявши запечаталъ все и отправя курьеровъ, объявилъ что князя болѣе нѣтъ въ живыхъ; то сей слухъ разнесся по городу менѣе четверти часа: на улицахъ только было и видно разнаго народа, толпами идущаго на княжой дворъ; такъ что даже у всѣхъ молдаванъ и жидовъ были полные глаза слезъ, а о служащихъ нечего и говорить. Когда я вошелъ въ залу княжую и, найдя много знакомыхъ и военныхъ, стали говорить о его смерти, то

[1]) По дневнику Храповицкаго *до полудня* (стр. 277).

[2]) Бантышъ-Каменскій, сообщая кн. Куракину о кончинѣ Потемкина, замѣчаетъ: „по вскрытіи тѣла нашли, что гнилая горячка и молошница были“ (Р. Архивъ 1887. т. III.).

Въ письмѣ Ростопчина къ С. Р. Румянцову сказано: „по вскрытіи тѣла Потемкина, найдено необычайное разлитіе желчи, даже что части ея, прильнувъ къ нѣкіимъ внутренностямъ, затвердѣли. (Архивъ кн. Воронцова т. VIII). Въ соч. „Potemkins Privatleben“ упомянуто, что онъ умеръ «in Folge eines vernachlassigten Gallenfiebers“. (Leipzig, 1793.).

подошелъ къ намъ старшій генералъ, сказавъ намъ: Такъ, братцы, мы лишились не фельдмаршала, но отца! И, словомъ нужно сказать, что все такъ перемѣнилось, что не видно было, кто генералъ и кто офицеръ».

Курьеръ, отправленный ко Двору изъ Яссъ, скакалъ такъ скоро, что прибылъ въ Петербургъ черезъ недѣлю, 12 октября въ 5 ч. пополудни. Онъ почти нагналъ гонца, отправленнаго за 4 или 5 дней прежде его изъ Яссъ, съ извѣстіемъ, что Потемкину опять хуже. Этотъ первый курьеръ пріѣхалъ 11 октября, только за сутки предъ вторымъ курьеромъ, вѣстникомъ кончины.

Столицу, какъ громомъ, поразило неожиданное извѣстіе. Императрица Екатерина II была имъ перепугана. Уже предъ тѣмъ государыня безпокоилась (каждый разъ какъ получала извѣстія о болѣзни Потемкина), а теперь смерть его привела ее въ такое отчаяніе, что она заперлась въ своемъ кабинетѣ, плакала, и долго не могла успокоиться. «Мнѣ некѣмъ замѣнить Потемкина,—говорила она окружающимъ, онъ имѣлъ необыкновенный умъ, сердце доброе, его не можно было купить, онъ благодѣтельствовалъ даже врагамъ своимъ» [1]). Между прочимъ, она высказала, что беретъ всѣхъ друзей и родныхъ Потемкина подъ свое покровительство.

Самаго близкаго къ Потемкину человѣка, Попова, Императрица назначила своимъ статсъ-секретаремъ [2]). 13 октября поскакали курьеры, везя разныя распоряженія на счетъ погребенія, войскъ и проч.

14 октября, по случаю кончины кн. Потемкина, напечатанъ былъ въ сенатской типографіи приказъ по войскамъ, который заключалъ совокупное воззваніе «къ любезновѣрнымъ сухопутныхъ и морскихъ силъ генераламъ, офицерамъ и всему вѣрно-подданному воинству», оканчивался приказъ въ видѣ рескрипта; «Пребываемъ вамъ Императорскую нашею милостью благосклонны». Въ приказѣ упоминались всѣ заслуги покойнаго фельдмаршала отечеству [3]). Императрица повелѣла похоронить Потемкина съ большими небывалыми доселѣ для подданнаго почестями и великолѣпіемъ въ Херсонѣ и поставить ему мраморный памятникъ.

Первый погребальный обрядъ въ Яссахъ происходилъ 13 октября 1791 г. въ монастырѣ «Голея». Не повторяемъ подробнаго въ то время описанія всей пышной обстановки погребальной церемоніи [4]). Надпись

[1]) Храповицкій въ своемъ дневникѣ отмѣтилъ: „Слезы и отчаяніе. Въ 8 часовъ пустили кровь, въ 10 час. легли въ постель“.—Не только эрмитажное собраніе было отмѣнено, но и во внутреннихъ покояхъ не было пріема. (19 вѣкъ кн. I. М. 1868 г. ст. 357).

[2]) Попову пожаловано было имѣніе „Рѣшетиловка“, Полтавск. губ. Въ 1807 г. онъ былъ генералъ-провіантной стехи.

[3]) Помѣщено въ „чтеніяхъ московскаго общества любителей исторіи и древностей“.

[4]) Первый гробъ Потемкина былъ свинцовый, второй обитъ былъ розовымъ бархатомъ съ серебряными украшеніями.

у великолѣпнаго катафалка гласила слѣдующее: «Въ Бозѣ почивающій свѣтлѣйшій князь Григорій Александровичъ Потемкинъ-Таврическій и проч. и проч., усерднѣйшій сынъ отечества, присоединитель къ Россійской имперіи: Крыма, Тамани, Кубани; основатель и соорудитель побѣдоносныхъ флотовъ на южныхъ моряхъ; побѣдитель силъ турецкихъ на сушѣ и морѣ; завоеватель: Бессарабіи, Очакова, Бендеръ, Аккермана, Киліи, Измаила, Анапы, Суджукъ-Кале, Суннін, Тульчи, Исакчи, острова Березаньскаго, Гаджибея и Паланки; прославившій оружіе Россійской имперіи въ Европѣ и Азіи; приведшій въ трепетъ столицу и потрясшій сердце Оттоманской имперіи побѣдами на моряхъ и положившій основаніе къ преславному миру съ оною; основатель и соорудитель многихъ городовъ; покровитель наукъ, художествъ и торговли; мужъ, украшенный всѣми общественными добродѣтелями и благочестіемъ, скончалъ преславное теченіе жизни своей въ княжествѣ Молдавскомъ, въ 37-ми верстахъ отъ столичнаго города Яссъ, 1791 года, октября въ 5-й день, на 52-мъ году отъ рожденія, повергнувъ въ бездну горести нетокмо облагодѣтельствованныхъ, но и едва вѣдающихъ его» (Рус. Старина) 1875 г. т. XIV.

Замѣтимъ еще, что офиціальнаго извѣстія о кончинѣ Потемкина въ «вѣдомостяхъ» не было. За то поэты того времени до Цвѣткова включительно—воспѣли кончину кн. Таврическаго, а вдохновенный бардъ вѣка Екатерины Державинъ восклицалъ въ поученіе современникамъ:

Чей одръ—земля, кровъ—воздухъ синь,
Чертоги—вкругъ пустынны виды?
Не ты ли, счастья, славы сынъ.
Великолѣпный князь Тавриды,
Не ты-ли съ высоты честей
Внезапно палъ среди степей?

Далѣе исчисляются дѣла и подвиги Потемкина и изображается дивный жребій его въ поэтическихъ картинахъ.

12 октября въ Яссахъ, въ канунъ перенесенія тѣла, одинъ изъ генералъ-адъютантовъ, два генералъ-маіора съ адъютантами и ординарцами, на лошадяхъ, въ сопровожденіи эскадрона драгунъ полка кн. Потемкина, въ траурномъ одѣяніи, съ литаврами, покрытыми чернымъ сукномъ, возвѣстили городу о выносѣ тѣла 13 числа въ 8 час. утра. Гренадерскіе полки Екатеринославскій, Малороссійскій, Днѣпровскій и мушкатерскій съ утра 13 октября разставлены были шпалерами на пути погребальнаго шествія. Когда собралось все многочисленное духовенство съ хорами пѣвчихъ, моментъ выноса возвѣщенъ былъ 71-мъ пушечнымъ выстрѣломъ и колокольнымъ звономъ; орудійная пальба продолжалась черезъ каждую минуту до самаго внесенія тѣла въ монастырь [1]).

[1]) Въ подробномъ описаніи церемоніала въ Яссахъ, Энгельгардтъ какъ очевидецъ разсказывалъ между прочимъ: „горесть написана была на всѣхъ лицахъ, наипаче воинство и молдавскіе бояре проливали слезы о кончинѣ своего благодѣтеля и друга“ (Арх. кн. Воронцова XIII, 227).

Тѣло выносили изъ особаго усердія генералы, балдахинъ несли гвардіи офицеры, а кисти поддерживали полковники; кортежъ шествія состоялъ изъ множества войскъ, духовенства, начальствующихъ и чиновныхъ лицъ. Погребальный обрядъ совершалъ архіепископъ Амвросій (Серебрянниковъ), мѣстоблюститель Экзархій молдавалахійской. Онъ былъ другъ Потемкина.

По окончаніи отпѣванія, Амвросій хотѣлъ произнести надгробное слово, но, зарыдавъ, удалился въ алтарь. Когда пѣвчіе запѣли «вѣчную память», сдѣланъ былъ 71 пушечный выстрѣлъ, а пѣхота и кавалерія произвели троекратные прощальные залпы. Войска занимали линію въ 6 верстъ. Отпѣтое тѣло Потемкина покоилось въ Яссахъ до половины ноября 1791 г. 23 ноября оно было перевезено въ Херсонъ. Сначала была рѣчь о погребеніи князя въ м. Васильковѣ въ его имѣніи въ Бѣлоруссіи, гдѣ имъ построена церковь; самъ покойный говорилъ иногда роднымъ своимъ, что желаетъ погребеннымъ быть въ д. Чижевѣ близъ Смоленска (его родина).

Черезъ три дня происходило въ Херсонѣ погребеніе. При этомъ случаѣ о Потемкинѣ было сказано, что онъ «всюду побѣдоносецъ неимовѣрный, возродитель градовъ, искусный созидатель флотовъ, удивленіе Европы... Сіи два имени: Херсонско-Таврическій и Потемкинъ-Таврическій останутся на вѣки въ нераздѣльномъ союзѣ, князь будетъ вѣчною славою тебѣ, ты будешь вѣчною славою и памятникомъ князю» [1]).

Гробъ былъ поставленъ въ подпольномъ склепѣ Херсонской крѣпостной церкви св. Екатерины, начатой постройкою въ 1782 году, но въ 1791 году еще не оконченной и не освященной. Въ склепъ велъ, внутренній сходъ [2]). Гробъ оставался неопущеннымъ въ землю съ 23 ноября 1791 г. по 28 апрѣля 1798 г. Признательные жители Херсона и воины, облагодѣтельствованные фельдмаршаломъ, во временномъ склепѣ служили панихиды и молебны предъ иконою Спасителя, которою императрица Екатерина II благословила Потемкина, отправляя его въ 1774 году на новороссійское генералъ-губернаторство. Эта богато-украшенная икона въ 1793 году была вытребована племянникомъ князя—графомъ А. Н. Самойловымъ [3]).

[1]) См. *рѣчь, сказанную викаріемъ, Ѳеодосійскимъ Моисеемъ* (Зап. Од. об. X стр. 391).

[2]) Разсказываютъ, что приходили поклониться праху Потемкина преимущественно старообрядцы, которыхъ Потемкинъ вызвалъ изъ Турціи и заселилъ ими вновь пріобрѣтенные и построенные города, въ томъ числѣ и Херсонъ.

[3]) Гр. Самойловъ составилъ жизнеописаніе кн. Таврическаго

Дошедшій до Императора Павла Петровича слухъ, что тѣло Потемкина болѣе семи лѣтъ, вопреки православному обычаю, стоитъ не преданнымъ землѣ, вызвало въ 1798 году распоряженія: «гробъ закопать безъ всякой огласки на томъ-же мѣстѣ, а склепъ засыпать».

Екатерина II, въ день мирнаго торжества съ Портою Оттоманскою (29 декабря 1791 г.) повелѣла: «въ память Потемкина заготовить грамоту съ прописаніемъ въ оной завоеванныхъ имъ крѣпостей въ прошедшую войну и разныхъ сухопутныхъ и морскихъ побѣдъ, войсками его одержанныхъ; грамоту сію хранить въ соборной церкви города Херсона, гдѣ соорудить мраморный памятникъ Потемкину-Таврическому, а въ арсеналѣ того-же города помѣстить его изображеніе и въ честь ему выбить медаль».

Повелѣнія Государыни были исполнены; по свидѣтельству Гельбига, грамота хранилась въ серебряномъ ларцѣ въ херсонскомъ соборѣ; памятникъ въ томъ-же храмѣ былъ воздвигнутъ; портретъ былъ выставленъ. Неизвѣстно, сохранилась-ли грамота и портретъ, но памятникъ въ 1798 г. подвергся той-же участи, которая постигла и останки Потемкина. рСпустя три недѣли до предписанія новороссійскому генералъ губернатору князь Куракинъ отъ Высочайшаго имени сообщилъ графу М. Каховскому объ уничтоженіи памятника князю Таврическому; исполненіе не замедлило [1]).

Склепъ съ гробомъ кн. Потемкина былъ засыпанъ землею, ночью, и полъ со входомъ въ склепъ задѣланъ секретно. Все это подало основаніе молвѣ, быстро облетѣвшей Россію и проникшей заграницу—будто тѣло кн. Потемкина изъ гроба вынуто и гдѣ то во рву Херсонской крѣпости зарыто безслѣдно [2]). Между тѣмъ, тѣло оставалось въ гробу неприкосновеннымъ, въ чемъ и удостовѣрились нѣкоторые очевидцы; такъ, въ 1818 году при объѣздѣ епархіи Екатеринославскимъ архіепископомъ Іовомъ (Потемкинымъ), въ проѣздъ его изъ г. Алешекъ въ Херсонъ, архіепископъ, по родству, пожелалъ убѣдиться въ справедливости носившагося слуха; поэтому, ночью 4 іюля, въ присутствіи нѣсколькихъ духовныхъ лицъ, поднявъ церковный полъ, проломалъ сводъ склепа и, вскрывъ гробъ, удостовѣрился въ нахожденіи тѣла во гробу. Говорятъ, что родственникъ вынулъ изъ склепа какой то сосудъ и помѣстилъ въ свою карету. Догадываются, что въ сосудѣ находились внутренности покойнаго послѣ бальзамированія. Одни сказывали, что сосудъ отправленъ былъ въ сельцо Чижево, Смоленскаго уѣзда, другіе — въ Кіевскую губернію, въ Бѣлую-церковь.

[1]) Нов. 1887. Брикнера „Потемкинъ“.(Рус. Старина 1876. № 10. Записки Одес. общ. ист. и древн.).

[2]) Древ. и нов. Россія 1873. III. Бюлеръ.

8-го сентября, 1859 года, по случаю внутреннихъ починокъ въ церкви св. Екатерины въ Херсонской крѣпости, пять лицъ спустились чрезъ проломину въ склепъ, могилу кн. Потемкина, и вынувъ изъ развалившагося гроба, засыпаннаго землею, черепъ и нѣкоторыя кости покойнаго, вложили ихъ въ особый ящикъ съ задвижкой и оставили въ склепѣ; около того-же времени, какъ разсказываютъ—изъ склепа взяты всѣ до послѣдней пуговицы, куски золотаго позумента, даже сняты полуистлѣвшія туфли съ костей ногъ кн. Таврическаго [1]).

Вокругъ той-же крѣпостной церкви, гдѣ погребенъ кн. Потемкинъ, похоронены тѣла нѣкоторыхъ лицъ, положившихъ жизнь свою за отечество и перевезенныхъ туда по приказанію самого князя Таврическаго Такъ здѣсь покоится прахъ: строителя крѣпости и города Херсона инженеръ—полковника Корсакова, генерала артиллеріи И. И. Меллеръ-Закомельскаго; умершаго въ 1791 г. въ Галацѣ принца Александра Виртембергъ-Штутгардскаго (брата императрицы Маріи Феодоровны), бывшаго господаря Молдавскаго Эмануила Россети, генерала Максимовича, генерала князя Сергѣя Абрамовича Волконскаго, бригадира Горича-Бисевскаго; войска донскаго полковника Мартыновича.

Памятники эти, частію отъ времени, частію отъ порчи жившими прежде въ крѣпости кантонистами, пришли совсѣмъ въ полуразрушенное состояніе.

Императорское Одесское общество исторіи и древностей, обязанное по уставу заботиться о сохраненіи на югѣ Россіи отечественныхъ памятниковъ древности, желая сохранить эти надгробія отъ дальнѣйшаго разрушенія и не имѣя въ своемъ распоряженіи достаточныхъ для этого средствъ, ходатайствовало у военнаго министра о поддержкѣ ихъ въ должномъ видѣ на средства военнаго вѣдомства. Благодаря просвѣщенному содѣйствію графа Дмитрія Алексѣевича Милютина и начальника инженеровъ Одесскаго военнаго округа, дѣлу этому данъ былъ дальнѣйшій ходъ и рѣшено было привести въ надлежащій видъ, какъ самые памятники,—строго придерживаясь первоначальнаго ихъ вида и дополнивъ недостающія въ нихъ надписи,—такъ и надъ прахомъ фельдмаршала князя Потемкина-Таврическаго, сдѣлать мраморную плиту съ его гербомъ и приличною надписью, окруживъ мѣсто его погребенія рѣшеткою.

27-го августа 1874 г., коммиссія изъ нѣсколькихъ лицъ, при участіи уполномоченнаго отъ Одесскаго общества исторіи и древностей Н. Н. Мурзакевича, приступила къ изслѣдованію мѣста погребенія кн. Потемкина для предстоящей работы, въ особенности относительно положенія надгробной плиты; такъ какъ необходимо было удостовѣриться въ прочности свода надъ склепомъ,

[1]) Записки Одес. общ. ист, и древн. т. IX.

то для этого подняли несколько досокъ въ деревянномъ полу церкви, въ мѣстѣ, указываемомъ старожилами.

По вскрытіи пола въ церкви, обнаружился сводъ склепа, который оказался проломаннымъ въ двухъ мѣстахъ, изъ коихъ одно было заложено на-глухо каменьями, а другое просто досками; по снятіи послѣднихъ, открылся самый склепъ, частію засыпанный землею.

Въ склепѣ найденъ деревянный ящикъ небольшой величины въ немъ лежалъ цѣльный съ нижнею челюстью черепъ, съ выпиленною съ задней стороны треугольною частію и наполненный массою для бальзамированія; на затылкѣ черепа видны клочки темнорусыхъ волосъ; тутъ-же лежало нѣсколько другихъ человѣческихъ костей.

Затѣмъ въ склепѣ въ разрыхленной землѣ были найдены части деревяннаго (изъ ясеня) гроба и куски свинцоваго, разрушеннаго, очевидно, не временемъ, а человѣческими руками; тамъ-же нашли остальныя кости съ истлѣвшими частями роскошнаго одѣянія, на которомъ открыты три шитыя канителью звѣзды первой степени, именно: Георгія Побѣдоносца, св. Владиміра и Андрея Первозваннаго. Тутъ-же лежалъ небольшой желѣзный ломъ, куски золотаго позумента, которымъ былъ обитъ гробъ покойнаго, куски истлѣвшаго бархата и нѣсколько серебряныхъ гробовыхъ скобъ и такихъ-же подножій; на ножныхъ костяхъ замѣтны были слѣды шелковыхъ чулокъ.

Коммисія тогда положила: собрать всѣ кости покойнаго фельдмаршала и положить ихъ въ особый свинцовый ящикъ, который и поставить тутъ-же въ склепѣ; отверстія въ сводѣ задѣлать и уложить на оный мраморную надгробную доску, обнеся ее приличною чугунною рѣшеткою, а позументъ, скобы, подставки и звѣзды уложить въ особый ящикъ, который и оставить въ ризницѣ крѣпостного собора на память о покойномъ

И такъ, продырявленный черепъ съ прядью темнорусыхъ волосъ, да нѣсколько костей,—вотъ единственные нынѣ останки великолѣпнаго князя Таврическаго, по заслуги его и рвеніе ко славѣ и величію отечества—по выраженію императрицы Екатерины II—*пребудутъ на всегда незабвенными.*

Въ Уицештской долинѣ, гдѣ умеръ князь Потемкинъ, былъ поставленъ въ 1792 году памятникъ въ видѣ столба съ овальнымъ щитомъ на верху и на немъ надпись:

Покровъ имѣя твердь
И землю одръ,
Средь поля оставилъ міръ
Такъ мятежную онъ юдоль! [1])

Богатѣйшіе помѣщики Браницкіе получившіе послѣ него огромнѣйшія богатства, почтили мѣсто кончины государственнаго

[1]) Рисунокъ былъ помѣщенъ въ „Вѣстникѣ Европы" 1811 г. № 5.

мужа—дешевенькимъ столбомъ и домишкомъ для сторожа! Все это содержалось въ порядкѣ, на счетъ внуковъ графини, до конца пятидесятыхъ годовъ, когда графы Браницкіе продали свои имѣнія, находившіяся близъ Бессарабіи. Съ тѣхъ поръ столбъ, оставленный безъ ремонта, началъ разрушаться и наконецъ обвалился. Тогда по чьему то распоряженію, вмѣсто него, поставленъ другой, довольно безобразный формы, обелискъ. Художникъ Ѳ. Р. Раименъ, проѣзжавшій по этой мѣстности въ прошломъ году, срисовалъ видъ обелиска. Въ настоящемъ его видѣ онъ воспроизведенъ въ жур. «Ист. Вѣстникъ» 1891 г., томъ XIV, вмѣстѣ съ рисункомъ и первоначально воздвигнутой колонны.

Въ Херсонѣ на повсемѣстный въ Россіи сборъ воздвигнутъ Петемкину въ 1836 г. памятникъ. Величественная статуя изображаетъ фельдмаршала въ кавалергардской формѣ Екатерининскаго времени, съ гербомъ и надписями русскою и латинскою. Памятникъ поставленъ въ плохомъ городскомъ садикѣ Херсона. Надписи на памятникѣ гласятъ слѣдующее:

I) Князю Потемкину-Таврическому Новороссійскій край.

II) Памятникъ сей воздвигнутъ въ царствованіе Государя Императора Николая Перваго, при новороссійскомъ и бессарабскомъ генералъ-губернаторѣ графѣ Воронцовѣ, при херсонскомъ гражданскомъ губернаторѣ д. ст. совѣт. Ганскау въ 1836 г. Въ 1873 году херсонское земство на подписную сумму повѣсило въ церкви въ память князя Таврическаго небольшую овальную мраморную доску съ надписями.

Самыми вѣрными данными для характеристики Потемкина и для оцѣнки его значенія могутъ служить отзывы великихъ его современниковъ.

Императрица Екатерина II цѣнила по достоинству умъ и дарованія князя Таврическаго и всегда отзывалась о немъ съ глубокимъ сочувствіемъ.

Увѣдомляя принца Нассау-Зигена о кончинѣ Потемкина, Императрица писала: «C'etait mon ami chèri, mon élève, homme de génie; il faisait le bien á ses ennemis et c'est par lá qu'il les desarmait» (онъ былъ мой дражайшій другъ, ученикъ мой, человѣкъ геніальный; благотворилъ своимъ врагамъ и этимъ ихъ обезоруживалъ).

Искренній другъ и любимѣйшій собесѣдникъ князя Таврическаго, Митрополитъ Платонъ писалъ казанскому архіепископу Амвросію: «Опочи отъ всѣхъ дѣлъ своихъ; древо великое пало; былъ человѣкъ необыкновенный; объ немъ Я пожалѣлъ отъ глубины сердца не только въ разсужденіи бывшей съ нимъ дружбы и многихъ одолженій, но и въ разсужденіи союза общественнаго»:

Личный врагъ Потемкина, его соперникъ и завистникъ, Румянцевъ, при вѣсти о его смерти, заплакалъ.

— Чему удивляетесь вы, — сказалъ онъ при этомъ своимъ приближеннымъ. Потемкинъ былъ моимъ соперникомъ, но Россія лишилась въ немъ великаго мужа, а отечество потеряло усерднѣйшаго сына. Суворовъ Рымникскій былъ скупъ на похвалы и къ Потемкину находился въ непріязненыхъ отношеніяхъ; тѣмъ болѣе дорогъ его отзывъ о князѣ Таврическомъ: «великій человѣкъ и человѣкъ великій: великъ умомъ, великъ и ростомъ. Не походилъ на того высокаго французскаго посла въ Лондонѣ, о которомъ канцлеръ Баконъ сказалъ, что чердакъ обыкновенно худо меблируютъ».

Перейдемъ къ отзывамъ иностранцевъ объ умѣ, сердцѣ и способностяхъ Потемкина.

Принцъ де-Линь, сподвижникъ Потемкина, знавшій его коротко, говоритъ о немъ въ своихъ запискахъ:

«Потемкинъ съ виду лѣнтяй, а трудится безъ устали; постоянно лежитъ, и не знаетъ сна ни днемъ, ни ночью; передъ опасностью тревожится, а при наступленіи ея веселится, скучаетъ въ своихъ чертогахъ; несчастливъ отъ счастья; то искусный министръ, превосходный политикъ, то десятилѣтній ребенокъ; любитъ Бога, называя себя его «баловнемъ» [1]) и весьма боится чорта; то свирѣпо хмурится, то глядитъ привѣтливо; въ одно и тоже время похожъ на надменнѣйшаго восточнаго сатрапа и на любезнѣйшаго царедворца Людовика XIV. Но въ чемъ-же заключается его чародѣйственная сила?

Въ геніи, въ геніи и опять-таки въ геніи; природный умъ, удивительная память, великодушіе, остроуміе безъ ехидства, хитрость безъ лукавства; щедрость, изящество справедливость при наградахъ; большое умѣнье держать себя, способность угадывать то, что ему невѣдомо, наконецъ, отличнѣйшее знаніе людей.

Графъ Сегюръ, свидѣтель величія князя Таврическаго, со свойственнымъ ему остроуміемъ рисуетъ портретъ Потемкина широкою кистью и яркими красками. «Странный случай создалъ Потемкина для эпохи: въ личности своей онъ сочеталъ самые противоположные недостатки и достоинства. Скупой и расточительный, деспотъ и любимецъ народа, политикъ и довѣрчивый, вольнодумецъ и суевѣръ, отважный и робкій,—Потемкинъ не имѣлъ себѣ равнаго въ дѣятельности воображенія и въ физической лѣни. Ревнивый ко всему, что только не было его созданіемъ, скучалъ тѣмъ, что создавалъ».

Массонъ, удѣляя Потемкину немногія страницы, возводя на его память обвиненія неосновательныя, сознавалъ однако, что князь Таврическій былъ человѣкъ необыкновенный!

Онъ созидалъ или разрушалъ, или спутывалъ все. Когда отсутствовалъ — только и рѣчей было что о немъ; появлялся, глядѣли исключительно на него одного. Вельможи, его ненавистники, игравшіе нѣкоторую роль въ

[1]) Потемкинъ называлъ себя „l'enfant gâté de Dieu". (Архивъ кн. Воронцова. XII. 169.).

бытность его въ арміи, —при его появленіи, казалось, уходили въ землю, уничтожались при немъ. Принцъ де-Линь говорилъ: «въ этомъ характерѣ есть много испанскаго, романическаго и варварскаго—и это правда».

Одинъ изъ современниковъ, подчиненныхъ Потемкина, баронъ Бюллеръ, извѣстный дипломатъ, утверждалъ, что всесильный временщикъ производилъ на всѣхъ окружающихъ его обаятельное впечатлѣніе, именно необыкновеннымъ умомъ своимъ, вмѣщавшимъ самые смѣлые замыслы. Главная заслуга Потемкина передъ потомствомъ несомнѣнно заключается въ томъ, что онъ пріобрѣлъ для Россіи южный берегъ Чернаго моря, и, вообще, создалъ Новороссійскій край.

Такой безотчетный исполнитель гигантскихъ плановъ въ мѣстностяхъ, столь отдаленныхъ отъ столицы, возможенъ былъ, какъ полководецъ и какъ правитель, только при безграничномъ довѣріи. Дошедшій до насъ разсказъ о патріотизмѣ Потемкина заключается въ томъ, что предъ открытіемъ второй турецкой войны, Рѣчь Посполитая намѣревалась запретить продажу и доставку изъ Польши провіанта для русской арміи;—заблаговременно узнавъ объ этомъ, Потемкинъ, неожиданнымъ образомъ для поляковъ, самъ сдѣлался польскимъ помѣщикомъ, быстро скупивъ множество имѣній, расположенныхъ по теченію Днѣпра, въ томъ числѣ и большое мѣстечко Бѣлую-Церковь. Оттуда-то, въ продолженіи кампаніи, и сплавлялся провіантъ для арміи. Характеръ Потемкина въ общихъ чертахъ извѣстенъ и о немъ сложилось мнѣніе, что онъ иногда предавался лѣни по цѣлымъ днямъ, лежа на диванѣ въ тулупѣ, крытомъ парчей, а на ногахъ ничего не имѣя кромѣ туфель. Но приближенные его не разъ замѣчали, что послѣдствіями продолжительнаго уединенія и раздумья являлись прекрасныя распоряженія

За то, когда Потемкинъ наряжался и, напудрившись, надѣвалъ шелковые чулки и башмаки, да шитый золотомъ кафтанъ или фельдмаршальскій мундиръ, то бывалъ одѣтъ роскошнѣе и щеголеватѣе всего своего штаба. Однажды ему почему-то вздумалось въ такомъ блестящемъ нарядѣ, съ бриліантовыми звѣздами и аксельбантомъ, выйдя изъ Малаго театра, находившагося почти на томъ мѣстѣ, гдѣ теперь Александринскій, воспользоваться лѣтнимъ вечеромъ, чтобы дойти пѣшкомъ до Зимняго дворца. Народъ толпами повалилъ за нимъ и проводилъ его подобострастно, любуясь этимъ исполиномъ; Потемкинъ-же, замѣчая это, улыбался, какъ-бы потѣшаясь своею популярностію. Хотя онъ и былъ кривъ на одинъ глазъ, но лицо его было красиво и выразительно и вообще въ наружности и осанкѣ его было много величественнаго и внушающаго [1]).»

Потемкинъ даже между современниками своими былъ своеобразнымъ типомъ богатырства, своенравія, властолюбія. Для потомства, онъ остался идеаломъ пресыщенія и верха почестей, которыхъ когда-либо могъ достигнуть подданный. Послѣ его смерти, о немъ ходили преданія, обращавшія его какъ-бы въ героя романа, и, во всякомъ случаѣ, въ личность почти фантастическую, легендарную.

[1]) Записка бар. Бюлеръ. Д. и Нов. Рос. 1873. III.

Гр. Завадовскій, вообще не любившій Потемкина, такъ охарактеризовалъ князя въ 1790 году: «Нерадѣніе его при жаждѣ властвованій, суть его пороки. Но благотворить есть также его превосходное свойство, и сія добродѣтель въ немъ со излишествомъ. Все стоящее онъ валитъ и лежащее подымаетъ; врагамъ отнюдь не мстителенъ и премного добрый» [1]). Кн. Таврическій, писалъ кн. О. Н. Голицынъ, былъ превосходнаго разума, немстителенъ и не золъ». Потемкинъ раздѣлялъ мнѣнія Императрицы Екатерины о необходимости смягченія наказанія, ненавидѣлъ Шишковскаго, начальника тайной канцеляріи [2]). Въ польскихъ своихъ имѣніяхъ Потемкинъ приказалъ «висѣлицы сломать; жителямъ-же объявить, чтобы они исполняли приказанія господскія изъ должнаго повиновенія, а не изъ страха казни» (Рус. Архивъ 1867 г. I.). Потемкинъ, какъ извѣстно, смягчилъ наказанія солдатъ. О степени его популярности въ низшихъ классахъ можно судить по нѣкоторымъ народнымъ и солдатскимъ пѣснямъ; сочиненнымъ въ честь князя [3]). Потемкинъ много работалъ по преобразованію войскъ и входилъ во всѣ подробности военнаго хозяйства, заботясь объ улучшеніи быта солдатъ. Въ обмундировкѣ князь старался доставить солдатамъ возможныхъ удобствъ [4]). «Я сдѣлалъ все возможное для избѣжанія излишества»—докладывалъ Потемкинъ Государынѣ по поводу введенія имъ новой формы обмундированія — и облача человѣка, далъ однако же ему все, что можетъ служить къ сохраненію здоровья и къ защитѣ отъ непогоды». Много здравыхъ сужденій, опережающихъ вѣкъ и идущихъ въ разрѣзъ съ тогдашними понятіями о требованіяхъ военной службы, высказывалъ не разъ Потемкинъ въ своихъ приказахъ. О санитарной части и о здоровьи солдатъ онъ сильно заботился. Такъ, 8 августа 1788 г., князь писалъ Суворову: «*Боленъ былъ и посѣтите меня.* Евангеліе и долгъ военнаго начальника побуждаютъ пещись о сохраненіи людей. Когда вы возьмете трудъ надзирать лазареты, то врачи будутъ

[1]) Архивъ кн. Воронцова XII.

[2]) О Шешковскомъ разсказывали, что онъ тѣлесно наказывалъ подсудимыхъ для вынужденія признанія. Однажды Потемкинъ возвратившись въ столицу, замѣтивъ въ залѣ между посѣтителями Шешковскаго —спросилъ его: „каково кнутобойничаешь, Степанъ Ивановичъ»? И тѣмъ ужасно его оконфузилъ.... (Рус. Стар. 1873 г. 637).

[3]) Напр. „Записки Одесскаго Общ." XI. 461.

[4]) Онъ ратовалъ противъ вреднаго щегольства, „удручающаго тѣло"; „туалетъ солдатскій долженъ быть таковъ, что всталъ и готовъ". (Изъ приказа Потемкина)

стараться паче. Предписанныя лекарства и наблюденія чистоты суть средства наиудобнѣйшія къ пресѣченію. Я худо сплю отъ сей заботы; что вы только придумать можете къ утѣшенію больныхъ, все употребляйте: на это я не жалѣю расходовъ»... По свидѣтельству современниковъ, Потемкинъ былъ лично, храбръ и большую часть рекогносцировокъ дѣлалъ самъ, подъ ядрами и пулями турокъ. Какъ-то обходя апроши подъ Очаковымъ, увидя солдатъ, вставшихъ съ мѣста при его приближеніи, Потемкинъ шутливо сказалъ: «Слушайте, ребята, молодцы! Приказываю вамъ единожды и навсегда, чтобы вы при моемъ приближеніи не вставали, а передъ турецкимъ ядрами не ложились».

Потемкинъ сформировалъ нѣсколько пѣхотныхъ и конныхъ полковъ въ числѣ коихъ и Новотроицкій кирасирскій полкъ, шефомъ коего былъ назначенъ князь 26 декабря 1789 г. [1]). Во вторую турецкую войну князь набралъ гусарскіе полки изъ сербовъ, молдаванъ и др. Сформировалъ изъ иностранныхъ выходцевъ отдѣльныя когорты; собралъ нѣсколько казачьихъ полковъ въ цѣлый корпусъ и, призвалъ подъ знамена 2000 бывшихъ запорожцевъ и проч. проч.

Имя Потемкина займетъ почетное мѣсто въ исторіи нашего Черноморскаго флота. Въ 1784 г. въ Херсонѣ была устроена новая верфь; Севастополь избранъ главнымъ портомъ, мелкія суда строились на эллингахъ при устьи Софіи. Въ 1785 г. состоялся штатъ черноморскаго адмиралтейства и флота, которыхъ непосредственнымъ начальникомъ былъ назначенъ Потемкинъ, съ званіемъ главнокомандующаго черноморскимъ флотомъ. Въ 1788 г. весною Потемкинъ между прочимъ произвелъ смотръ эскадры черномор. флота у береговъ Хаджибея.

Нельзя сомнѣваться также въ довольно многостороннемъ образованіи Потемкина, а масса свѣдѣній, пріобрѣтенныхъ имъ отъ лицъ различныхъ профессій, съ которыми онъ сталкивался, была изумительна; любилъ живопись и скульптуру, хорошо понималъ и чрезвычайно охотно занимался музыкой [2]). Съ извѣстными лицами Потемкинъ переписывался о литературѣ. Въ библіотекѣ его было болѣе 2000 сочиненій. Дошедшія до насъ замѣтки о походной типографіи князя заключаютъ въ себѣ данныя о наклонностяхъ его

[1]) Этотъ полкъ былъ потомъ названъ Екатеринославскимъ и переформированъ въ драгунскій. Къ наименованію этого полка, Высочайшимъ повелѣніемъ 25-го марта сего года присоединено названіе „Новотроицкій" и имя князя Потемкина-Таврическаго. Полкъ расположенъ въ настоящее время въ Бѣлостокѣ и входитъ въ составъ 4 дивизіи (Струковской); командуетъ полкомъ полковникъ Карѣевъ.

[2]) Любопытно, что графъ Разумовскій, живя въ Вѣнѣ и желая угодить Потемкину, писалъ ему въ 1791 г.: „Хочу отправить къ вамъ перваго піаниста и лучшаго композитора Германіи именемъ *Моцартъ.* Онъ недоволенъ своимъ положеніемъ здѣсь и охотно поѣдетъ, если пожелаете. (Сб. ист. общ. XXXIII. 399).

къ словесности и богословію [1]). Въ молодости онъ писалъ стихи, между прочимъ на начальниковъ университета—сатиры и эпиграммы. Потемкинъ считался меценатомъ, покровителемъ поэтовъ. Ода «Водопадъ», написанная послѣ кончины князя, свидѣтельствуетъ о сильномъ впечатлѣніи, произведеннымъ Потемкинымъ на поэта. Своему покровителю Державинъ воздвигнулъ этотъ поэтическій памятникъ, на могилѣ его въ то время, когда многіе безъ стыда поносили память падшаго кумира. «Водопадъ» есть блестящая апоѳеоза всего, что было въ духѣ и дѣлахъ Потемкина дѣйствительно достойнаго жить въ потомствѣ. Только даровитый поэтъ могъ такъ понять и начертать этотъ исполинскій историческій образъ Россіи 18-го вѣка» [2]).

По заказу гр. Браницкой, были изданы гравюры, изображавшія печальное событіе смерти Потемкина; изъ нихъ особенна была распространена изящно сдѣланная съ рисунка сепіей, пользовавшагося тогда извѣстностью живописца Казанова, который тогда-же былъ выгравированъ Н. Соколовымъ [3]). Подъ этой гравюрой надпись: «Representation de la mort du pr. Potemkine, feld maréchal des armées de sa Majesté L'Impératrice de toutes les Russies, grand hetman des cosaques, etc. etc. Ainsi que le lieu pri d'aprés nature et les personnages qui se trouvaient à cet evenement arrivé en Moldavie le 5 octobre 1791»; а далѣе извѣстные стихи Петрова (элегія) [4]).

О видъ плачевный! смерть ужасна!
Кого отъемлешь ты отъ насъ!
Какъ искра, во мгновенье ока,
Герой! твой славный вѣкъ погасъ!
Надменны покоривъ намъ грады,
Самъ кончилъ жизнь среди степей
И мира сладкаго отрады
Во славѣ не вкусилъ твоей.
Доколѣ сами не увянемъ
Ты будешь въ нашихъ жить сердцахъ
Лить горьки слезы не престанемъ
И имя орошать твой прахъ.

М.

[1]) Записки Одес. общ. IV. 470.

[2]) Я. К. Гротъ VIII. 601.

[3]) Одинъ большой экземпляръ гравюры находился въ 1870 г. на выставкѣ „старинныхъ портретовъ" въ домѣ г. министра внутреннихъ дѣлъ (по каталогу № 444). Князь С. М. Воронцовъ, состоявшій въ родствѣ съ Браницкими, разсказывалъ, что въ господскомъ домѣ, въ Бѣлой Церкви, есть такая-же прекрасная картина весьма крупныхъ размѣрахъ, писанная масляными красками. Очевидно, что особенности поэтической кончины Потемкина произвели до того глубокое впечатлѣніе на гр. Браницкую, что она пожелала, чтобы онѣ переданы были краскою на полотнѣ и въ гравюрахъ.

[4]) В. П. Петровъ, прославившійся переводомъ Виргиліевой „Энеиды".

артиста принимали очень дружно. Правда, въ его исполненіи еще не видно особой силы смычка, но нѣкоторые номера были имъ исполнены очень и очень не дурно.

Тутъ, къ слову будетъ сказать, что общественное собраніе содрало съ г. Зено 50 р. за вечеръ. Такая плата крайне высока. Театръ нашъ принадлежитъ частному владѣльцу, къ которому мы и требованій предъявлять никакихъ не можемъ, но клубу, учрежденію общественному, слѣдовало бы хоть немного подумать не только о своемъ карманѣ. Для Елисаветграда, гдѣ въ среднемъ концертъ даетъ не свыше 200 р., такая плата какъ 50 р., крайне высока, тѣмъ болѣе, что концертанту приходится еще платить и за афиши и за продажу билетовъ до дня концерта и т. п. Вмѣстѣ съ тѣмъ, взимая такую плату, общественный клубъ очень мало заботится объ удобствахъ публики.

Послѣ долгой голодухи по части какихъ-бы то ни было удовольствій, къ намъ явился циркъ Тома Беллинга. Въ первое представленіе, состоявшееся въ воскресенье, циркъ былъ буквально биткомъ набитъ, не смотря на то, что былъ канунъ еврейскаго праздника и евреи отсутствовали. Впечатлѣніе произвелъ циркъ пока очень хорошее, при чемъ особенно много аплодировали наѣзднику Губерту и жонглеру на лошади Томасу.

ХЕРСОНЪ. По распоряженію г. министра внутреннихъ дѣлъ, дѣйствіе ст. 199 т. XIV уст. о паспортахъ распространено отнынѣ и на г. Херсонъ, почему гг. хозяева домовъ, или завѣдующіе послѣдними обязаны сообщать въ полицейскіе участки свѣдѣнія о прибывающихъ въ домъ и убывающихъ изъ него лицахъ.

По приглашенію гор. управы на чествованіе памяти свѣтлѣйшаго князя Потемкина прибылъ къ намъ изъ Одессы проживающій тамъ потомокъ князя, г. Энгельгардтъ.

Уѣздная земская управа, въ видахъ доставленія работы нуждающимся крестьянамъ уѣзда, намѣрена устроить мостъ съ земляной дамбою по Веревочной балкѣ, близъ Казеннаго сада. Принимая же во вниманіе, что балка эта расположена на городской землѣ, земская управа обратилась съ ходатайствомъ объ оказаніи ей со стороны города денежной помощи на производство означенныхъ работъ.

Организаціонный комитетъ первой всероссійской пожарной выставки и съѣзда русскихъ представителей пожарнаго дѣла приглашаетъ нашъ городъ принять участіе въ предстоящей выставкѣ и командировать своего представителя для участія въ съѣздѣ.

Служащіе въ губ. зем. управѣ порѣшили между собою каждый мѣсяцъ удѣлять извѣстный процентъ со своего жалованья въ

Сегодня, 5 октября.

Городской театръ. Представленіе фокусника Беккера. Нач. въ 8 час. веч.

Русскій театръ. Итальянской оперной труппой „Гугеноты“; учас. Литвинова-Пикалуга, Россини, Дрогъ, Пикалуга, Сальмази, Мадеи и др. Нач. въ 8 ч. в.

Циркъ М. Труцци, Грандъ-Отель (на Херс. ул.]. Разнообразное представленіе. Нач. въ 8 ч. веч.

Театръ „Альказаръ“ [на Ланжероновской ул.] вокально-музыкальный вечеръ.

„Путешествіе вокругъ свѣта“ выставка картинъ. Ришельевская, домъ Пелехина.

Музей В. Винтера. Ришельевская, д. Россолимо. Ежедневно отъ 10 ч. утра до 11 час. вечера.

Музей Бопва, противъ Гор. сада: Ежедн. представленія отъ 10 ч. утра до 10 ч. веч. „Амфитрита“—дочь воздуха. Анатомическое отдѣленіе.

ДВИЖЕНІЕ ПОѢЗДОВЪ.

Отходъ изъ Одессы:	Приходъ въ Одессу:
Курьерскій 7 ч. 40 м в.	Курьерскій 11 ч. утра
Почтовый 10 ч. 30 м. веч	Почтовый 7 ч. 11 м. ут
Тов.-пас. 8 ч. 30 м. утр.	Товаро-пассажирскій въ 10 ч. 53 м. веч.
Тов.-пассажир. на Кишиневъ и Елисаветградъ въ 11 час. 55 мин. вечера.	Товаро-пассажирскій изъ Кишинева и Елисаветгр. въ 6 ч. утра.

Коммерческія свѣдѣнія

ТЕЛЕГРАММЫ.

С.-Петербургъ, 3-го октября. Лондонъ 95.50 октябрь —.—, ноябрь 96.—, декабрь 96 50, январь 97.—, Парижъ 37.70, Берлинъ 46.85, Амстердамъ —.—, Вѣна —.—; I в. съ в игр. 234.25, II в. съ выигр. 219.25, III в. —. —.— Обл. од. г. кред. общ. 100.49. Закл. листы херс. земск. банка 102.49, Закл. листы бессараб. тавр. 100.24 Акціи юго-зап. жел. д. 109 51 5% банк. б. I вып. 102.51, II вып. 102.75, III вып.—.—, IV вып. —.—, V вып. —.— VI вып. 102.50, 5½% вык. свид. — — 6% золот. рента 157.75, 5% зол. рента 157.50 Консолид. облигац. рос. желѣзн. дор. —.—; I вост. заемъ —.—, II в. заемъ 101.—, III восточн. заемъ 101.76. 5% ж.-дор. рента 103.74, 4% внутрен. заемъ 1887 г. 95.26 до —. Полуимперіалъ 7.60,

С.-Петербургъ, 4 октября. Лондонъ на 3 мѣсяца: 94.60, октябрь 94.70, ноябрь 95.— декабрь 95.50, январь 96.— Берлинъ 46.50, Парижъ 37,40, Амстердамъ 78.40.

Берлинъ, 4-го (16) октября. Таксировка рубля: 213— —, ——, Начальная котировка: рубли 213¼, 213½ — — — —. Закл. котир. рубли, ultimo: 212.25, cassa 213.70.

упр. Екатерининской ж. д. — рѣш. суда въ части отмѣнить 9) Рашевскаго съ Сухомлиновымъ—рѣш. суда отмѣнить.

Частныя: 10) Гольденберга и Эктелисъ—жалобу остав. безъ послѣдствій; 11] Стадницкой—жалобу оставить безъ посл. 12) Рыкеля—жалобу ост. безъ посл 13] Кочубея — жал. ост. безъ посл. 14] Каллистратова и др.—жал ост. безъ посл.; 15) Рансома — потребовать отъ суда свѣдѣній 16) Херсонской казенной палаты—опред. суда въ части отмѣнить.

Дѣла: 1) Сабанскаго съ общ. кр. м. Тростянца и 2) Осипенко съ Сабанскимъ—исключены изъ очереди.

Въ семъ засѣданіи объявлена резолюція по заслушанному 8 августа дѣлу Шевлякова съ Шевляковыми—рѣш. суда въ части отмѣнить

Въ публичномъ судебномъ засѣданіи Одесск. город. съѣзда мировыхъ судей назначены къ слушанію слѣдующія гражданскія дѣла, на 5 октября 1891 г.

1] Опеки надъ имущ. и дѣтьми умершаго Актарова съ I. Тарле и А. Ландау 97 р. 2) Общ. водопр. съ Од. гор. управы 172 р. 69 к. 3) И. Лилова къ Г. Баранову о наймѣ 4) М. Ганчъ съ А. Ам[illegible]льницкаго какъ опекуна Кравченко Е. 77 р. 5) И. А. Теребенниковыхъ съ Е. Козакова 216 р. 38 к. 6] Ш. Когана съ М. Меламеда 14 р. 80 к. 7) Х. Дойховской съ Б. Нудельмана 9 р. 8) Д. Козачка съ Л. Федотенко 19 р. 83 к. 9] В. Соколова съ Н. Нестерова 26 р. 61 к. 10] Ф. Затуловскаго съ Г. Тимофѣева 14 р. 80 к. 11) М. Биковскаго съ А Эстере 20 р. 12) Г. Бацофола съ Н. Сенина 13 р. 85 к. 13) Н Гриншпула съ И. Коростылева 5 р. 14) С. Кушнира съ Г. Бренера и Л. Фламъ 20 р. 15] Е. Волошиновой съ А. Руссо 30 р. 16) Я. Трубина съ А. Сигала 62 р. 17) А. Мойсѣевой къ А. Поступальскому объ имущ. 18) М. Червинскаго и М. Сафро съ И. Пелипея А. Трофименко и др. 345 р. 19) Общ. водопров. съ Б. Эльманъ и Р. Березкинъ 247 р. 52 к. 20] Г. Фрейденрайха съ од. учет. банка 108 р. 21] М. Фурманскаго съ Е. Бергундъ объ испр. водопр. трубъ 22) П. Поздерской съ Я. и Ф. Крейзбергъ 140 р. 87 к. 23) А. Бровинской къ И. Бровинскому за вещи 24] Ш. Аигерта съ Л. Сукепика 62 р. 25] Г. Розенблата съ М. Штейнгауза 500 р.

Списокъ дѣлъ, назначенныхъ къ слушанію въ публичномъ судебномъ засѣданіи одесскаго уѣзднаго съѣзда миров. судей на 7 октября.

Уголовныя: 1) М. Мунтяновой на А. Загороднюкову и А. Крутоусъ за обиду. 2) по обв. С. Чернаго по 134 ст. у. о н. 3) В и С. Тарасенко по 152 ст. у. о н. 4) Ф. и М. Автеньевыхъ по 142 и 148 ст. у. о н. 5) В. Костина съ И. Чертанъ и А. Фетихъ за обиду 6) И. Паценко и В. Любозенко по 154 ст у. о н. 7) А. Иванашенковой и М. Исайченьковой на М. Карпенко за побои 8) А. Радулова на И. Марченко за обиду 9] М. Попова на Л. Каранфилова за побои 10] А. Каранфиловой на М. Попова за побои 11] А. Богозика на С. Попова за побои 12) У. Апрѣленко на М. Погорѣлаго за побои 13) И. Костенко въ наруш. пит. устава.

Списокъ дѣлъ, назначенныхъ къ слушанію въ Одес. коммер. судѣ (по упрощенному судопроизводству на 5 октября 1891 г:

1) Гершберга и Лихтенштейна съ М. П. Медбраеромъ 1089 р. 69 к. 2) Нечаева съ И. И. Сапло 585 р. 3) Швельдмана съ Б. М Инжпромъ 1000 р. 4) Газаля съ А. И. Ванъ деръ-Шкруфомъ и М. Н. Сомовымъ 600 руб.

Торги будутъ произведены на точномъ основаніи статей 29—47 свода воен. постанов. изд. 1869 года, книги XVIII.

Отъ лицъ, желающихъ вступить въ торги, просьбы на гербовой бумагѣ будутъ приниматься только до 11½ часовъ утра. 9396—1

Судебный приставъ одесскаго окружнаго суда В. Герасимовскій, живущій въ г. Одессѣ, по Канатному переулку, въ д. № 6, на основаніи 1132 и 1141 ст. уст. гр. суд. объявляетъ, что 12 октября 1891 г., въ 10 часовъ утра, въ залѣ одесскаго окружнаго суда; будетъ продаваться съ публичнаго торга право одесской мѣщанки Софіи Яковлевны Каушанъ, на ⅛ части двороваго мѣста съ избою, состоящаго въ г. Одессѣ, на Слободкѣ-Романовкѣ, по Балашевой улицѣ, имѣющаго мѣры земли 100 кв. саж. Имущество это въ залогѣ не состоитъ, назначено въ продажу на удовлетвореніе отставного фейерверкера Ивана Гаврилова Базаренко суммою 100 руб., оцѣнено въ 50 рублей, но такъ какъ торгъ, назначенный на 27 мая 1889 г. не состоялся, то можетъ быть продано и ниже оцѣнки. 9397—1

Судебный приставъ при одесскомъ окружномъ судѣ В. И. Гума на основаніи 1030 ст. уст. гражд. судопр. объявляетъ, что 9 октября 1891 г., въ 10 часовъ утра, будетъ продаваться съ публичнаго торга движимое имущество, принадлежащее Исааку Флерштейну, заключающееся въ мебели, всего по оцѣнкѣ на сумму 250 р. Продажа будетъ производиться Бульварнаго участка, по Дерибасовской улицѣ, въ д. Санъ-Лоренцо, на удовлетвореніе претензіи Израиля Вольвовскаго и Дорера, въ суммѣ 800 р. 9376—1

Редакторъ-Издатель В. В. НАВРОЦКІЙ. Печатается въ типографіи „Одесскаго Листка“; Дерибасовская, домъ Меля № 10. Дозволено цензурою: Одесса, 4-го октября 1891 года.

No.

de Poteratz (le marquis)

List do Króla Stanisława Augusta w którym mu przedstawia proiekta prowadzenia do Francyi morzem Czarnem, rozmaitych produktów w które obfitują południowe prowincye polskie. — (po francusku.)
Z Paryża Rue d'artois No. 16. 30 Stycz. 1792.
NB. Przytem brulion odpowiedzi Króla.

Paris Rüe d'artois N.° 16, le 20 Janvier 1792.

Sire,

Je serais Bien heureux, s'il M'Etait Permis de croire, que je ne suis Pas entierement Oublié de Votre Majesté : cependant, Il ne serait Pas — Impossible que l'Intéressant Objet, sur lequel Elle me fit l'honneur de — M'entretenir En 1781, lors de Mon Passage a Warsovie, Eut laissé quelques traces de Moy, dans sa Mémoire.

Je venais de Parcourir l'allemagne, la hollande, le Dannemarck, la suede, et la russie ; J'arrivais alors de Kerson ; le Patriotique Objet de Mon voyage, avait Eté de Chercher les moyens de Changer la Route du Commerce, que la france fait avec le Nord, Par la Mer Baltique, Et

de la Diriger Par la Mer Noire, affin de soustraire a Jamais ce Commerce, Et Particulierement celuy des Munitions Navales, Pendant la guerre, a la Tyrannique Dependance de l'angleterre.

a cet Effet Sire, J'avais été Reconnaitre Par Moy Meme, Et sur les lieux, les quantitées Et les qualitées des Differentes Productions de chaque Contrée, ainsy que la force Et le Cours des rivieres Navigables qui Peuvent les transporter Vers la Mer Noire: J'avais arreté Mon attention sur les Obstacles Locaux Et Politiques, qu'une Pareille Entreprise Devait Rencontrer; les quels Obstacles Resultent, les uns, de la Nature du Climat, ou des cataractes qui genaient le Cours de quelques Rivieres; les autres, des Interets Politiques, Bien ou Mal calculés, des Nations, et Particulierement, de la Profonde Ignorance, Et de la Capricieuse opiniatreté du gouvernement Turc: Enfin Sire, En venant de Kerson a Warsovie, J'avais Parcouru avec Beaucoup d'attention, la Partie du Sud de vos Etats, Et J'avais été véritablement affligé, En voyant qu'une contrée si fertile En Productions Territorialles de Toutes les Especes, Telles que Bois de Construction, Mâts, Chanvres, Bleds &c.a Toutes d'une qualité Tres supérieure, fussent sans debouchés.

Votre Majesté daigna Entrer avec Interet dans Plusieurs Details sur cette Partie de Mon Voyage, Et Me Temoigner Ses Regrets, de ceque les Douannes russes Et Prussiennes Privaient la Pologne des debouchés que la Wistule Et la Dwina offraient a L'Exportation de ses denrées; quand a Moy Sire, J'En Eprouvay un Bien Vif, de ce que le depart Precipité de Votre Majesté, Pour aller sur la frontiere de ses Etats, recevoir M.r Le grand-duc de Russie, M'Enlevait une Occasion que Je desirais depuis Longtemps, celle de faire Ma cour a un Souverain aussy Justement Celebre.

Depuis cette Epoque Sire, les Circonstances sont Bien Changées, et Pour la france et Pour Moy : Jusques a ce Jour, L'honneur de la Couronne, et la Prosperité de Ma Nation, avaient Constament Eté Le Principal Objet de Mon Culte, et Jamais Il ne M'Etait venüe L'Idée de Spéculer Pour Mon Interet Particulier : Mais la Révolution ayant frappé sur toutes les Proprietées de la Noblesse de france, Elle n'a Point Epargné les Miennes, et Plusieurs Evennemens la Menacent de Pertes Encore Plus sensibles : Le Bon Esprit consiste a savoir apprécier les choses a leur veritable valeur, et a se faire un systeme Conforme aux Circonstances : D'après Cela, ce sera Desormais dans les Succès du Commerce, que Je me Propose de chercher un Dedommagement, des trompeuses Esperances de gloire qu'il M'avait Eté Permis de Concevoir, avec un azyle Contre les Evennemens Desastreux qui Menacent En france Nos Personnes et Nos Proprietées : En Consequence Sire, Je me suis decidé a former, très Incessament, Plusieurs grands Etablissemens de Commerce, sur les Differens Points de la Mer Noire qui Conviendront a Mes spéculations : La Prise d'Ockzakoff, l'Occuppation de la Crimée, et les nouvelles aquisitions de l'Imperatrice de Russie viennent d'Ecarter Plusieurs Obstacles, qui se fussent Opposés Il y a six ans, a l'Exécution du Plan de Commerce, que Je me Propose de Diriger Par moy Meme, et se rendent susceptible d'un Développement Infiniment Etendu : Comme Mes spéculations se Porteront Nécessairement sur les Productions de la Petite Pologne, et des autres Parties adjacentes, qui sont situées au sud de vos Etats, Il Me serait Bien Important Sire, de Connaitre quel Degré d'Interet Votre Majesté Prendrait au Succès d'une Entreprise si Propre a Porter l'abondance et l'Industrie dans ces Contrées, et si Je Pourrais Esperer d'Obtenir de sa Bonté, quelques facilitées, et une Protection, absolument Indispensables, Pour Introduire, avec Succès, une grande et utile Innovation : Votre Majesté n'Ignore

Point, que tout ordre de Choses nouveau, Effarouche ordinairement les Peuples, qui tiennent toujours a leurs anciens usages; et Contrarie quelque fois ceux qui gagnaient a l'ancien.

Je serais Bien heureux Sire, si cet Exposé Paraissait assez Important a Votre Majesté, Pour qu'elle Daignat M'honnorer d'une Reponse, et me faire Connaitre ses Dispositions: dans ce Cas, en me rendant a St. Petersbourg, je m'Empresserais de Passer Par Warsovie, affin de Développer avec un Plus grand Detail, sous les yeux de Votre Majesté, le Plan d'apres lequel je me Propose d'operer, et d'ajouter a ce Plan, Sur vos Instructions, toutes les Mesures qui Pourraient tendre a augmenter la Prosperité de la Pologne.

Je suis avec un très Profond Respect,

Sire,

De Votre Majesté

Le très humble et très obeissant Serviteur
Le Mqis de Poterat

157

Varsovie ce 22. Fevrier 1792.

Monsieur le Marquis de Poteratz. Votre lettre du 30. Janvier M'a rappellé les intentions utiles pour la Pologne que Vous aviez manifestées à Votre passage ici en 1781.

Si Vous croyez Monsieur, voir dans [la position actuelle] ~~[illegible]~~ des choses, des circonstances, qui favorisent vos idées d'une manière avantageuse à la Pologne, il Me sera sans doute agréable, que Vous y trouviez Vos convenience et que J'aye à Vous en temoigner Ma reconnoissance.

Il dependra de Vous de venir Vous convaincre par Vous meme, si Vous trouverez ici et en Russie les evenemens à la suite de la dernière paix Turque tels qu'ils puissent ~~favoriser~~ faciliter efficacement Vos projets de Commerce.

Et sur ce Je prie Dieu qu'Il Vous ait Mr le Marquis de Poteratz en Sa Sainte et digne garde.

